

Onsdagen den 15 mars

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

*Ökat samhällsin-
flytande över läke-
medelsindustrin***§ 1 Ökat samhällsinflytande över läkemedelsindustrin**

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1977/78:39 med anledning av motion om ökat samhällsinflytande över läkemedelsindustrin.

I detta betänkande behandlades motionen 1977/78:396 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som i motionen 1977/78:394 anförts om läkemedelsindustridelegationens arbete.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:396.

Reservation hade avgivits av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Arne Blomkvist, Ingvar Carlsson, Lilly Hansson och Wivi-Anne Radesjö (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:396 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförts om direktiven för läkemedelsindustridelegationens arbete.

RUNE JONSSON i Husum (s):

Herr talman! Av samhällsekonomiska och sjukvårdsmässiga skäl står det klart att samhället skall ha det helt dominerande inflytandet över sjukvården. Detta område skall inte styras av privata vinstintressen. Det har därför varit naturligt att samhället steg för steg påtagit sig uppgiften att vara huvudman för praktiskt taget all sjukvård, även den största delen av den öppna vården. Under 1970-talet har samhället dessutom påtagit sig ansvaret för en stor del av läkemedelsförsörjningen genom tillkomsten av Apoteksbolaget.

Ett led i strävandena att ytterligare öka samhällets inflytande över läkemedelsförsörjningen var tillsättandet av läkemedelsindustridelegationen år 1975. Denna delegations uppgift var när den tillsattes att trygga vårt lands försörjning med läkemedel i samhällsekonomiskt försvarbara former och att ta initiativ till samordningsprojekt inom produktion och forskning för den svenska läkemedelsindustrin. Enligt direktiven borde arbetet bedrivas med särskild inriktning på att öka samhällets inflytande över denna industri. En övergripande målsättning var att verksamheten skulle sammanföras i samhällets regi.

Arbetet med att under 1970-talet successivt öka samhällets inflytande över

Onsdagen den
15 mars 1978

*Ökat samhällsin-
flytande över läke-
medelsindustrin*

läkemedelsförsörjningen har försiggått under betydande politisk enighet här i riksdagen – enda undantaget har varit moderaterna. Det är därför förvånande och oroande att den borgerliga regeringen nu föreslår åtgärder som är ägnade att bryta den inriktning riksdagen tidigare varit enig om, nämligen att stärka samhällets inflytande i detta sammanhang.

De tilläggsdirektiv eller – rättare sagt – ändrade direktiv som regeringen den 26 januari i år givit läkemedelsindustridelegationen är därför från allmän synpunkt olyckliga. De nya direktiven för delegationen innebär nämligen att dess samordnande arbete begränsas och att samhällsintresset därigenom inte kommer att tillgodoses i tillräcklig utsträckning.

Vi måste i detta sammanhang beakta den speciella karaktär som läkemedelsindustrin har genom att den faktiskt är en del av sjukvården. Men också från ekonomiska synpunkter har den en unik ställning gentemot samhället, eftersom samhället genom socialförsäkringssystemet betalar den större delen av kostnaderna för läkemedlen.

I motionen 1977/78:396 påtalar vi socialdemokrater detta förhållande, och i en reservation till näringsutskottets betänkande nr 39 som nu behandlas begär vi att delegationens arbete skall bedrivas enligt de år 1975 givna direktiven samt att tilläggsdirektiven som gavs den 26 januari i år skall upphävas.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationen till näringsutskottets betänkande nr 39.

FRITZ BÖRJESSON (c):

Herr talman! Rune Jonsson har här anlagt några synpunkter på näringsutskottets betänkande nr 39, till vilket socialdemokraterna har avlämnat en reservation. Denna har sin grund i motionen 396 av Olof Palme m. fl., vilken i sin tur är en avläggare av en annan motion, nämligen motionen 394, som behandlar läkemedelsområdet och till en del läkemedelsindustrin. Vad reservanterna i utskottet inte tycker om är de tilläggsdirektiv som den nuvarande regeringen gav läkemedelsindustridelegationen den 26 januari i år.

I direktiven uttalas att utgångspunkten för det fortsatta arbetet bör vara "att från allmän synpunkt dels goda betingelser skall föreligga för en konkurrenskraftig svensk läkemedelsindustri med möjligheter att göra sig gällande även på den internationella marknaden såväl kvalitativt som prismässigt, dels att bra och så långt möjligt billiga läkemedel skall stå till förfogande inom landet". En del olika utredningar har tillsatts på läkemedelsområdet, och de skall belysa den inhemska läkemedelsförsörjningen. I direktiven sägs att delegationen bör beakta möjligheterna att utveckla samarbetet mellan företrädare för läkemedelsindustrin och samhället.

Vad man i motionen och reservationen är ute efter är tydligen ett förstärkande av läkemedelsindustrin. Rune Jonsson i Husum gav också klart besked om att det var dit man siktade. Reservanterna har särskilt anmärkt på en passus i tilläggsdirektiven där det står att särskild anmälan till regeringen av det slag som nämndes i de ursprungliga direktiven inte bör

komma i fråga. Det uttalandet i direktiven innebär bara att eftersom flera andra översyner och utredningar är på gång inom detta område skall man inte behöva lämna någon särskild redovisning till regeringen.

Det är inte säkert att man gör den svenska sjukvården och människorna här i landet någon stor tjänst med att förstatliga den svenska läkemedelsindustrin. Den föregående talaren yttrade att det är självklart att samhället skall stå för sjukvården. Det instämmer jag i, men man kanske ändå måste dra upp en gräns för förstatligande av läkemedelstillverkningen. På en hel del andra områden har vi sett att man med ett förstatligande inte har kunnat nå de resultat som man kan nå när verksamheten får utvecklas i privat regi. De läkemedelsföretag i privat regi som finns här i landet är mycket väl utbyggda, och deras verksamhet ligger på ett högt internationellt plan och kan gott och väl jämföras med den verksamhet som det statligt ägda Kabi bedriver.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

RUNE JONSSON i Husum (s):

Herr talman! Fritz Börjesson säger att de nya direktiven innebär att man på ett mer aktivt sätt skall gå in för att få en konkurrenskraftig och rationell industri. Ingenting i 1975 års direktiv motsäger detta – det är väl i allas intresse att vi får billiga läkemedel.

När det gäller det s. k. förstatligandet har delegationen fått direktiv att i samhällets regi försöka få fram en samordning. Det måste vara ett samhällsintresse att delegationen får fortsätta den här samordnande verksamheten inom ramen för 1975 års direktiv.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Rune Jonsson i Husum begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 39 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Rune Jonsson i Husum begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 155
Nej – 140

Nr 97

Onsdagen den
15 mars 1978

*Ökat samhällsin-
flytande över läke-
medelsindustrin*

Onsdagen den
15 mars 1978

*Viss utbildning av
offentliga styrelse-
ledamöter i banker*

§ 2 Viss utbildning av offentliga styrelseledamöter i banker

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1977/78:40 med anledning av motion om viss utbildning av offentliga styrelseledamöter i banker.

I detta betänkande behandlades motionen 1977/78:864 av Åke Gillström (s) och Oskar Lindkvist (s), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att åtgärder vidtogs, så att i motionen angiven utbildning av bankernas offentliga styrelseledamöter snarast kom till stånd.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:864.

ÅKE GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Utskottet har verkligen haft en svag argumentation för avslag på motionen 1976/77:864. Man har visserligen undersökt i hur många kommuner valda representanter i lokala bankstyrelser finns och sagt att de kanske är färre än vad man trodde vid reformens införande. Det kan bero på att kommunerna inte funnit reformen särskilt angelägen.

Å andra sidan är den så pass ny att säkert flera kommuner kommer att följa efter med val av kommunala representanter i lokala bankstyrelser. Av egen erfarenhet vet jag att man kommer till styrelsen utan att egentligen veta mycket om bankaffärer annat än genom de rent privata kontakter man kan ha haft via en bankbok eller ett lån. När utskottet därför går ut ifrån att kommunerna väljer rutinerade kommunalpolitiker till dessa uppgifter, så behöver det ingalunda betyda att dessa vet något om bankers affärer. Ju mindre de vet om detta desto sämre kan de tillvarata kommunens intressen i banken och desto lättare kommer de i stället att bli bankstyrelserepresentanter, som förväntas gå tillbaka till den kommunala ledningen för att föreslå ökning av kommunens affärer med ifrågavarande bank. Det kan inte ha varit avsikten med reformen.

När det gäller "de offentliga ledamöterna på central och regional nivå ordnas ibland av ekonomidepartementet möten för informationsutbyte. Någon motsvarande verksamhet på det lokala planet torde inte förekomma", skriver utskottet. Trots denna vetskap tycker utskottet det inte finns skäl att vidta någon åtgärd. Och då bör utskottet ändå veta att de offentliga representanterna på central och regional nivå är personer med ofta stark anknytning till näringslivsfrågor av ekonomisk art. Jag tänker t. ex. på näringsutskottets ordförande, som förmodligen inte behöver någon speciell utbildning för sitt uppdrag i sin bankstyrelse.

Utskottet gör det mycket lätt för sig då man helt enkelt förväntar sig att bankerna själva skall svara för utbildningen. Det är en till intet förpliktande förväntan, som bankerna inte kommer att ens uppmärksamma. Intresset i bankernas centrala ledningar för att ordna dylik ut- eller fortbildning av sina lokalstyrelseledamöter är lika med noll.

Vid en regional konferens inom SE-banken för 3-4 år sedan drogs den här frågan upp inför bankens centrala ledning. Bristerna påvisades, och från

verkställande direktören och ytterligare ett par direktörer i den absoluta ledningen utlovades kursdagar för styrelseledamöterna. Fortfarande har några sådana inte kommit till, och det är alldeles givet att sedan riksdagen beslutade att kommuner skall utse en eller två representanter är intresset om möjligt ännu mindre från bankernas sida. Kommunernas representanter i bankstyrelserna, som ett instrument för insyn i bankverksamheten, blir ett slag i luften så länge det inte ges möjlighet att komma på någorlunda jämställd nivå med de av banken handplockade ledamöterna, som ofta är ekonomiskt utbildade människor verksamma i näringslivet.

Herr talman! Detta är att beklaga och därför yrkar jag bifall till motionen 1976/77:864.

I detta anförande instämde Oskar Lindkvist (s).

FRITZ BÖRJESSON (c):

Herr talman! Den här motionen av Åke Gillström och Oskar Lindkvist, som gäller utbildning av offentliga styrelseledamöter i banker, har behandlats i näringsutskottets betänkande nr 40. Motionen är daterad den 24 januari 1977 och är alltså inte mindre än ett år och två månader gammal.

Styrelseledamöter i banker på central och regional nivå är valda av regeringen och på lokal nivå av kommunerna i de fall kommunerna har använt sig av de möjligheter som anges i den aktuella lagen.

De ledamöternas uppgift är, som det också anges i betänkandet, att särskilt verka för att samhällets intressen beaktas i bankernas verksamhet.

Jag skulle tro att kommunerna i allmänhet väljer personer som har stor och långvarig erfarenhet av allmänna värv, som man brukar säga, och känner väl till samhällets frågor. Genom att de är engagerade kommunalt eller på annat sätt har de ganska stor kunskap om de förhållanden som rör bankernas verksamhet. Jag tror inte att en bank, som föregående talare uttryckte det, handplockar de övriga ledamöterna, medan det allmänna inte väljer personer som kan förutsättas ha samma kvalifikationer som de som banken själv väljer.

Det viktigaste för en styrelseledamot i en bank är att ha ett gott, sunt förstånd både praktiskt och när det gäller översiktliga bedömningar. Har man blivit vald till kommunfullmäktige eller till riksdagen genomgår man inte någon speciell utbildning för detta. Det drabbar nästan alla av oss som har olika uppdrag. Därför har jag för min personliga del och även utskottet i övrigt svårt att tro att man skulle kunna vinna något speciellt med en sådan här utbildning.

På ett ställe i den korta motionen sägs att banker har medverkat i spekulationsköp av fastigheter, där samhällets intressen har förbigåtts. Inte heller på det området finns väl någon garanti för att en styrelseledamotsutbildning på något sätt skulle förändra den enskilde ledamotens sinnelag och sätt att bedöma ärendena. Ledamöterna har stark lokal bakgrund. De känner till markpriser, fastighetspriser och allt som rör bankens verksamhet i bygden.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Nr 97

Onsdagen den
15 mars 1978

*Viss utbildning av
offentliga styrelse-
ledamöter i banker*

Onsdagen den
15 mars 1978

*Viss utbildning av
offentliga styrelse-
ledamöter i banker*

ÅKE GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Börjessons argumentation gör mig inte säkrare på att utskottet har rätt på denna punkt – snarare tvärtom. När han påstår att motionen är ett år och två månader gammal, har han i alla fall rätt. Då trodde jag att utskottet skulle ha haft tillräckligt med tid på sig för att fundera på detta och komma till ett förnuftigt beslut.

Det är inte alls säkert, som utskottets företrädare tycks tro, att man bara därför att man är kommunalpolitiker eller har hamnat i detta hus kan bankfrågor så pass bra att man skulle kunna vara med och avvärja spekulationsköp, som går via bankstyrelsen. Man kan ju ha jobbat ett antal år i kommunen utan att ha kommit in på sådana frågor. Det finns personer som sysslar med helt andra kommunala frågor men ändå får förtroendet att gå in i en bankstyrelse, när det nu har blivit dags för kommunala representanter.

Vissa av oss som sitter i en lokal bankstyrelse har suttit där även före den nya lagen. Vi vet att de andra ledamöterna av styrelsen är handplockade människor. Bankledningen har plockat ut dem efter en viss norm. Bankledningen ser till att den får människor som har mycket goda insikter i ekonomiska frågor och behärskar de svåra ärenden som ibland kommer upp på bankstyrelsens bord.

Herr Börjesson säger att det finns inget att vinna på utbildning. Det finns alltid någonting att vinna på utbildning, skulle jag vilja säga. Det tror jag man bör lära sig i näringsutskottet också.

Själv känner jag att jag verkligen skulle behöva utbildning för att klara min uppgift i den bankstyrelse där jag har hamnat. Och det stärkte mig i min uppfattning att motionen har rätt, när jag på vägen från mitt arbetsrum ned till kammaren mötte ytterligare en person som har precis samma uppfattning. Det finns alltså flera i det här huset som känner sin begränsning när det gäller de ekonomiska frågor som bankerna sysslar med och alla de ekonomiska termer som styrelseledamöterna kastar emellan sig på sammanträdena.

Jag hoppas verkligen att jag skall kunna återkomma i den här frågan och få ett bättre stöd i utskottet. Det kommer att stå ganska klart om ett år, när vi börjar diskutera motioner igen, att inte har någon av bankerna tagit initiativ för att lösa den här frågan. Nu känner de sig ännu mindre skyldiga att göra det än innan de fick kommunala representanter i styrelserna. Tidigare var bankstyrelsernas ledamöter så att säga deras egna – inte ens då var man särskilt intresserad av utbildning men kanske något mer än nu.

FRITZ BÖRJESSON (c):

Herr talman! Jag visste inte om att det var ett personligt problem i så måtto att motionären själv har hamnat, som han säger, i en bankstyrelse och har svårt att klara uppgiften. Men det är klart att sådant förekommer på alla områden, och på alla demokratiskt och icke demokratiskt besatta platser i samhället finns det väl människor som är mer eller mindre kunniga och som har större eller mindre möjligheter att fullfölja sin uppgift. Så kommer det alltid att vara.

Jag har inte på något sätt velat nedvärdera vad undervisning och skola kan

betyda, men när man nu har varit ute och sökt efter motionsobjekt så tycker jag nog ändå att det är litet svagt att ta upp just den här saken. Och det allra tråkigaste tycker jag är att det resonemang herr Gillström för är ett underbetyg åt den lagstiftning som givit samhället möjligheter att sätta in representanter i bankernas styrelser.

ÅKE GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Betrakta det gärna som ett personligt problem. Om herr Börjesson hade lyssnat när jag var uppe i talarstolen förut, så skulle han ha uppmärksammat att jag sade redan då att jag utgick från min egen erfarenhet. Det är kanske lättast att göra det. Jag vet inte vilka erfarenheter herr Börjesson har på det här området.

Inget att vinna på utbildning – så sade herr Börjesson ordagrant. Det måste betyda att han underskattar utbildningen, och det tror jag inte att man skall göra i det här sammanhanget.

Herr Börjesson tycker att vi kanske har gjort en miss när vi har fattat beslut om kommunala representanter i bankernas styrelser, eftersom inte särskilt många kommuner vill utnyttja möjligheten eller i varje fall inte har gjort det än – det är ju god tid ännu, eftersom bestämmelsen tillkom mitt inne i en valperiod. Tveksamheten kan helt enkelt bero på att man tycker att samhället inte har intresserat sig för att ge människor tillräckliga kunskaper att tillvarata samhällets intressen i bankstyrelserna. Det är kanske svårt att få någon över huvud taget att ställa upp när det blir fråga om val, och det kan uteslutande bero på att vi inte sett till att det finns människor som är utbildade för uppgiften.

Jag hävdar fortfarande att utskottet har hanterat den här frågan illa, och jag är ledsen för det, men jag får väl återkomma. Jag yrkar i alla fall bifall till motionen.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 864 av Åke Gillström och Oskar Lindkvist, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

§ 3 Vissa anslag inom utrikesdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1977/78:11 med anledning av propositionen 1977/78:100 i vad avser vissa anslag m. m. för budgetåret 1978/79 inom utrikesdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

FÖRSTE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Nr 97

Onsdagen den
15 mars 1978

*Vissa anslag inom
utrikesdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Onsdagen den
15 mars 1978

*Vissa anslag inom
utrikesdepartemen-
tets verksamhets-
område*

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 7 (Information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor)

Regeringen hade i propositionen 1977/78:100 bilaga 6 (utrikesdepartementet) vid punkten E 3 föreslagit riksdagen att till Information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor för budgetåret 1978/79 anvisa ett anslag av 3 592 000 kr.

Under anslaget i fråga hade beräknats statsbidrag till Utrikespolitiska institutet med 2 328 000 kr., till Svenska FN-förbundet med 1 milj. kr., till Svenska UNICEF-kommittén med 103 000 kr., till Svenska sektionen av Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet med 35 000 kr., till Svenska freds- och skiljedomsföreningen med 36 000 kr., till Utrikespolitiska föreningarnas FN-förbund med 30 000 kr. och till Svenska sektionen av Amnesty International med 60 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1977/78:423 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt avsåg yrkandet 5 hemställts att riksdagen beslutade anhålla att regeringen tog initiativ till en bättre samordning av den allmänna utrikespolitiska informationsverksamheten med särskild inriktning på nedrustningsproblematiken med syfte att förstärka opinionsbildningen i internationella frågor, samt

1977/78:1018 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg (apk), vari såvitt avsåg yrkandena 3 och 4 hemställts

3. att riksdagen beslutade att under punkt E 3. Utrikesdepartementet (Information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor) anslå till a) Svenska FN-förbundet 1 200 000 kr., b) Svenska sektionen av Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet 80 000 kr., c) Svenska freds- och skiljedomsföreningen 80 000 kr., d) Utrikespolitiska föreningarnas FN-förbund 80 000 kr., e) Svenska fredskommittén 80 000 kr., f) Sveriges fredsråd 80 000 kr., g) Kristna freds rörelsen 80 000 kr.,

4. att riksdagen beslutade anhålla att regeringen framlade förslag om att belopp likvärdiga med dem som nu anslogs till information om utvecklings-samarbete skulle utgå till frivilligorganisationernas information om nedrustnings- och FN-frågor.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen ansåg motionen 1977/78:423, yrkandet 5, besvarad med vad utskottet anfört,

2. att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:100 och med avslag på motionen 1977/78:1018, yrkandena 3 och 4, till Information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor för budgetåret 1978/79 anvisade ett anslag av 3 592 000 kr.

Onsdagen den
15 mars 1978

*Vissa anslag inom
utrikesdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Reservation hade avgivits

1. av Anna Lisa Lewén-Eliasson, Sture Palm, Mats Hellström, Jan Bergqvist och Axel Andersson (samtliga s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:100 och motionen 1977/78:1018, yrkandena 3 och 4, till Information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor för budgetåret 1978/79 anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 29 000 kr. förhöjt anslag av 3 621 000 kr., varvid bidragen till Svenska sektionen av Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet och till Svenska freds- och skiljedomsföreningen skulle upptas till 50 000 kr. vardera.

Punkten 9 (Vissa åtgärder för rustningsbegränsning och kontroll)

Regeringen hade (vid punkten E 5) föreslagit riksdagen att till Vissa åtgärder för rustningsbegränsning och kontroll för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 4 738 000 kr.

Av det beräknade anslaget avsåg huvuddelen, ca 4,1 milj. kr., detektionsseismologisk forskning och internationellt datautbyte samt övervakning av utländska kärnladdningsprov liksom även radiakövervakning i samband med dylika prov. Återstoden, 613 000 kr., hade beräknats för teknisk-vetenskapliga utredningar avseende s. k. A-, B- och C-krigföring, sambandet mellan nedrustnings- och utvecklingsansträngningarna samt satellitspaning som underlag för nedrustningsförhandlingar.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1977/78:423 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt avsåg yrkandet 3 hemställts att riksdagen till Vissa åtgärder för rustningsbegränsning och kontroll (E 5. Utrikesdepartementet) anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 250 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 4 988 000 kr., varvid anslagsposten Teknisk-vetenskapliga utredningar skulle upptas med 788 000 kr.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:100 och med avslag på motionen 1977/78:423, yrkandet 3, till Vissa åtgärder för rustningsbegränsning och kontroll för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 4 738 000 kr.

Reservation hade avgivits

2. av Anna Lisa Lewén-Eliasson, Sture Palm, Mats Hellström, Jan Bergqvist och Axel Andersson (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:100 och med bifall till motionen 1977/78:423, yrkandet 3, till Vissa åtgärder för rustningsbegränsning och kontroll för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 4 988 000 kr., varvid anslagsposten Teknisk-vetenskapliga utredningar skulle upptas med 788 000 kr.

Onsdagen den
15 mars 1978

*Vissa anslag inom
utrikesdepartemen-
tets verksamhets-
område*

ANNA LISA LEWÉN-ELIASSON (s):

Herr talman! Efter den ingående debatt om utrikespolitiken som förts i dag har vi nu att ta ställning till utrikesförvaltningen och andra organisatoriska frågor.

Utrikesförvaltningen har successivt underkastats den översyn och de organisatoriska förändringar som ett ökat internationellt samarbete på olika områden givit anledning till. Sålunda hade riksdagen 1976 att ta ställning till regeringsförslag föranledda av den organisationsutredning som gällt för UD och för den personalpolitiska utredningen. Även riksrevisionsverket hade då granskat utlandsmyndigheterna.

En fråga som lämnades utanför förslaget var att göra specialattachéerna underställda UD, alltså att få UD som huvudman för dessa. Ett sådant arrangemang hade mött motstånd från LO och SAF som menade att det var en fråga med aspekter utanför de personalpolitiska. Departementschefen betonade vid det tillfället att det skulle föreligga ett övergripande ansvar hos beskickningschefen, och vederbörande fackdepartement skulle ha sakområdesansvar för specialattachéerna. I sammanhanget noterades att en integration av SIDA:s biståndskontor i ambassaderna hade prövats med framgång. Även handelssekreterarorganisationen behandlades men blev egentligen bara föremål för ett omnämnande. Vid den tidpunkten hade inte utrikesutskottet någon annan mening utan anslöt sig till vad som föreslogs från regeringens sida.

Förra året återkom biståndsministern till frågan om ökade krav på samråd och samarbete mellan departement och myndigheter med hänsyn till Sveriges förbindelser med u-länderna.

Frågan om samordning och övergripande ansvar har f. ö. uppmärksamats också av biståndspolitiska utredningen i dess första betänkande, som avlämnades förra året, men där det ännu inte föreligger någon proposition. I utredningen uttalade man sig enhälligt för att ansvaret för att det skedde en samordning av utlandspolitiken borde vila på utrikesdepartementet.

I den tredje och avslutande etappen av biståndspolitiska utredningens arbete, som handlar om de organisatoriska frågorna, har återigen frågan om integrering på fältet mellan biståndskontor och ambassad blivit en central fråga och särskilt viktig om man ser fram emot en utveckling av verksamheterna under ambassadens överinseende när det gäller sådana verksamheter som inte kan eller inte nödvändigtvis skall handläggas med de biståndspolitiska målen för ögonen. Då blir det inte fråga bara om samordning i administrativ mening utan om långt viktigare och svårare avvägningar, som jag förutsätter att riksdagen kommer att intressera sig för när den tiden kommer.

Allt nog är det uppenbart att UD:s fältverksamhet och den svenska representationen i olika länder av bl. a. dessa skäl måste ägnas uppmärksamhet i fortsättningen.

Vid särskild föredragning inför utskottet har det upplysts om att man inom UD nu förbereder en utredning med särskild inriktning på utlandsorganisationen. Utskottet har tagit fasta på detta och uttalar bl. a. att man då

förutsätter en noggrann avvägning mellan olika insatser i de fall då biståndsverksamhet och andra svenska aktiviteter i samma land tangerar eller griper in i varandra. Jag vill understryka det uttalandet.

Den motion som här är aktuell, 1977/78:679, berör samordningsproblemen men ifrågasätter även någon form av regionambassader. Vi socialdemokrater i utrikesutskottet har inte haft någon erinran mot att den frågan blir föremål för utredning.

Vid denna punkt vill jag till sist understryka vad utskottet uttalar, nämligen att länder där vi har ett biståndssamarbete aktuellt måste ha en ändamålsenlig ambasadanknytning. Det är faktiskt inte så på alla ställen f. n.

Så vill jag, herr talman, anknyta till reservationen I vid punkten 7, som tar upp delar av den socialdemokratiska motionen 423 om nedrustning. I denna motion har vi aktualiserat frågan om informationen beträffande internationella frågor och understrukit behovet av samordning av olika inslag i denna information för att göra den mer effektiv och slagkraftig. En viktig uppgift som Sverige åtagit sig bl. a. inför den särskilda nedrustningssessionen i FN i maj-juni är att mobilisera den allmänna opinionen när det gäller de frågor som skall behandlas.

Majoriteten i utskottet skjuter nu samordningsfrågorna framför sig och vill avvakta. Men får jag uttrycka den bestämda förhoppningen att Sverige inte endast på FN-grund skall tala om behovet av att fokusera intresset till sambandet mellan nedrustning och utveckling, utan att detta också skall ske här hemma. Önskar regeringen och regeringspartierna det, vill det till att man engagerar de krafter i det svenska samhället som verkligen kan nå ut till människorna och få i gång en debatt på bred bas, dvs. ta i anspråk de kanaler för informationsspridning som är beprövade. Folkrörelserna av olika karaktär har en nyckelroll. De behöver ökat stöd för uppgiften, och samordning i förhållande till ett lämpligt avvägt stöd från staten kan vara påkallat. Det är min förhoppning att man på UD börjar tänka på det här och inte låter effekten av FN-konferensen försvinna.

Jag vill i konsekvens med vad jag sagt yrka bifall till reservationen I om en ökning av anslagen till Svenska sektionen av Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet och till Svenska freds- och skiljedomsföreningen. Det behövs ingen vidare utredning för att öka statens stöd till båda dessa organisationer till 50 000 åt vardera. De kommer att med små resurser på ett utmärkt sätt delta i den aktivering av opinionen som jag talat om. Jag yrkar bifall till reservationen I.

STURE PALM (s):

Herr talman! Utskottets socialdemokrater kräver även i år klarare principer för användningen av de medel som behandlas under punkten 4 i utskottsbetänkandet. Punkten har rubriken Övriga internationella organisationer.

Förra året reserverade vi oss i denna fråga. Vi underströk bl. a. att anslagen till vad som i propositionen kallats "internationella folkrörelser" endast bör beviljas över sådana svenska medlemsorganisationer som har anknytning till

Nr 97

Onsdagen den
15 mars 1978

*Vissa anslag inom
utrikesdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Onsdagen den
15 mars 1978

*Vissa anslag inom
utrikesdepartemen-
tets verksamhets-
område*

dessas internationella sammanslutningar. I det sammanhanget fick vi veta att beslutet fattas av utrikesministern efter föredragning av en ambassadör. Vi manade till stor försiktighet vid hanterandet av dessa frågor, men jag skall inte ta kammarens tid i anspråk med att referera den debatt som tidigare förts i kammaren i denna fråga.

Erfarenheterna har nu visat att vår reservation var väl befogad, och när vi i år på nytt riktar kammarens uppmärksamhet på de här frågorna, denna gång i form av ett särskilt yttrande, är det ett understrykande av vårt tidigare uttalade krav på klarare principer för medelsanvändningen.

I utskottsmajoritetens skrivning finns formuleringar som visar att majoriteten inte har varit okänslig för den kritik som framfördes i den socialdemokratiska reservationen i fjol. Således framhåller utskottsmajoriteten i sin skrivning bl. a. följande: "Den bidragsgivning som nu är i fråga är av så ung datum att formerna för denna ännu inte kan betraktas som slutgiltigt fastlagda."

Detta medgivande från utskottsmajoritetens sida understryker med stor tydlighet hur angeläget det är att regeringen tillmötesgår socialdemokraternas begäran om att riksdagen får tillräcklig insyn i och regelbunden redovisning för hur medlen används.

Det är oklarheter av det här slaget som utgör ett tungt vägande skäl till att utskottets socialdemokratiska ledamöter inte har varit beredda att låta detta anslagsyrkande passera utan något ifrågasättande av metoderna för dessa anslagsfrågors handläggning.

Förutom att vi kräver insyn framhåller vi att det är angeläget att klargöra förutsättningarna för att de berörda organisationerna skall kunna erhålla bidrag.

Vi framhåller vidare att de organisationer som kan komma i fråga måste få kännedom om de möjligheter som står öppna för anslag, och vi understryker, som det heter i utskottsbetänkandet, att det krävs "omsorgsfulla avvägningar mellan de olika internationella opinionsbildande eller studie- och forskningsaktiviteter som kan anses förtjänta av statligt svenskt stöd".

Herr talman! Med detta inlägg vill jag hänvisa till vad som framhölls av utskottets socialdemokrater i fjol och erinra om vad vi säger nu i vårt särskilda yttrande: denna fråga, som gäller punkten B 5 i utrikesdepartementets huvudtitel.

ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Det kunde i fjol konstateras att riksdagsbehandlingen av budgetpropositionen rörande utrikesdepartementet sällan bjuder på stormar i kammaren. Så är inte fallet i år heller. Bristen på meningsskiljaktigheter och bristen på stridsäpplen har naturligtvis sammanhang med att det råder så stor enighet om utrikespolitiken att det finns föga anledning att ta upp debatter om olika delar av densamma, om Förenta nationerna osv. Här kan parentetiskt inskjutas att sällan har denna enighet varit så markant som i dagens utrikesdebatt, då överensstämmelsen var större än på många år mellan regering och opposition.

Här föreligger dock några reservationer och ett särskilt yttrande, och de kommer senare att behandlas av olika ledamöter av utskottet.

Jag skulle till detta bara vilja föga två saker. Det första är en uppgift om Sveriges fordran på FN – sådana uppgifter brukar lämnas vid dessa debatter. Sveriges fordran på FN för vårt deltagande i fredsbevarande operationer uppgick den 30 september 1977 till drygt 55 milj. kr. Det är ingen märkvärdig summa, den är f. ö. mindre än i fjol.

För det andra skulle jag med några ord vilja kommentera den motion som utskottets vice ordförande nyss berörde. Det är en motion av Margaretha af Ugglas, som fört fram förslag om en utredning av "de svenska myndigheternas samordning av sina utrikes förbindelser och förutsättningarna för regionambassader" m. m.

Det är mera sällan som en enskild motion ges en så välvillig behandling som här har skett, men det beror närmast på att motionären varit i takt med tiden. Det visade sig, som fru Lewén-Eliasson påpekade, att när utskottet tog itu med den här motionen hade UD:s ledning sedan någon tid umgåtts med samma tanke, nämligen att föranstalta om en utredning som särskilt tar sikte på samordnings- och andra frågor inom utrikesrepresentationen. Till denna skall inte bara räknas våra ambassader, delegationer och konsulat med traditionella arbetsuppgifter, utan också och inte minst utlandsstationerade representanter för andra departement eller myndigheter än UD. Jag tänker på personalen vid SIDA:s biståndskontor, som sedan några år håller på att integreras med ambassaderna i resp. länder, handelssekreterarorganisationen, som är underställd Exportrådet och vars verksamhet också behöver samordnas med den ekonomiska bevakningen och det exportfrämjande arbetet vid ambassaderna. Jag tänker vidare på arbetsmarknadsattachéerna, som i huvudsak lyder under sitt eget departement, kulturattachéerna, som främst styrs av Svenska institutet osv.

Samordningen av dessa aktiviteter är mycket angelägen. Den meningen uttryckte också utskottet och riksdagen för bara två år sedan, när vi tog ställning till en proposition som byggde på två då aktuella UD-utredningar. Vi tror det är bra att dessa båda utredningar från 1975 nu kompletteras med en tredje, som riktar sin huvuduppmärksamhet på utlandsorganisationen och vad som där kan göras för att få till stånd en bättre samordning och ett effektivare utnyttjande av tillgänglig personal och andra resurser.

Vi är medvetna om att det föreligger vissa brister och en ibland onödig överlappning mellan verksamheter som har olika huvudmän i Sverige och att åtskilligt bör göras för att få en bättre ordning till stånd. Men vi är också medvetna om att många av dessa brister bottnar i en brist på god samordning mellan departement och myndigheter på hemmaplan, och vi har därför i betänkandet tillåtit oss att göra en särskild markering med detta i tankarna:

"Även om den aviserade nya UD-utredningen torde få en särskild inriktning på utlandsorganisationens problem, bör även aktuella frågor rörande utrikesdepartementets roll som centralt samordnande organ för de svenska utrikesförbindelserna då kunna tas upp till förnyat dryftande."

Onsdagen den
15 mars 1978

*Vissa anslag inom
utrikesdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Konkurrens mellan olika departement och verk kan ibland vara stimulerande och effektivitetsbefrämjande, men den får inte slå över i vaktslående om egna revir, särskilt inte inom utlandsorganisationen, där UD har att stå för samordningen och där det ofta är fråga om stationeringsorter, där en handfull tjänstemän tillsammans skall ta det här landets intressen till vara.

Vi emotser alltså med vissa förväntningar en utredning, som bl. a. undersöker samordningsfrågorna liksom kompetens- och ansvarsfördelningen såväl ute på fältet som här på hemmaplan och som vi tror kan leda fram till förslag om vissa organisatoriska och andra förbättringar.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag i alla dess punkter.

STURE ERICSON (s):

Herr talman! I reservationen 2 vid punkten 9 i utskottets betänkande föreslår vi socialdemokrater en höjning av anslaget till Vissa åtgärder för rustningsbegränsning och kontroll med 250 000 kr. Det är ingen stor höjning, men den markerar vår vilja att höja ambitionsnivån i nedrustningsarbetet.

Som svar på en socialdemokratisk motion i samma ärende i fjol inbjöd utrikesutskottet och riksdagen regeringen att i årets budgetproposition ta upp frågan om en långsiktig förstärkning av nedrustningsdelegationens utredningsresurser. Riksdagen ansåg då att vi självfallet inte bör släppa av på ambitionerna att också i fortsättningen spela en aktiv och ledande roll i det internationella nedrustningsarbetet.

Tyvärr har denna positiva inställning från riksdagens sida inte resulterat i något initiativ i årets budgetproposition. Utrikesministern nöjer sig med en automatisk anslagshöjning till följd av pris- och lönehöjningar. Riksdagens skrivning i fjol förbigås med tystnad, och FOA:s önskemål om ökade resurser till vetenskapliga utredningar avslås utan någon som helst motivering.

Det här är naturligtvis litet genant för den borgerliga majoriteten i utrikesutskottet, men den ställer – också i denna fråga – upp som regeringens lydiga transportkompani. Någon antydning till viljeyttring finns tyvärr inte i utskottsmajoritetens skrivning i år.

Den ambitionshöjning som regeringen utan motivering avvisar gäller områden som radiologisk krigföring, biologiska och kemiska stridsmedel, nya massförstörelsevapen, satelliter som övervaknings- och kontrollmedel, studier inför granskningskonferensen av icke-spridningsfördraget, utredningar om havsteknologi och en del annat. Ett bifall till den socialdemokratiska motionen 423 skulle göra nedrustningsdelegationen bättre rustad att agera bl. a. i en del av dessa frågor. Vi har också pekat på möjligheten att utöver FOA:s experter även engagera forskare vid våra universitet.

Redan mindre än tre veckor efter det att regeringens budgetförslag nått riksdagen gjorde utrikesministern ett utspel, som med stor sannolikhet kommer att kräva en avsevärd anslagshöjning. Karin Söder lovade generöst att Sverige är berett att upprätta, driva och finansiera ett internationellt seismologiskt datacentrum för att övervaka efterlevnaden av ett provstoppsavtal. Det kommer enligt uppgift att kosta någon halv miljon i investeringar

och ca 1,5 miljon i drift per år. Och utgifter av denna storleksordning kommer troligen redan under det budgetår vi nu diskuterar, eftersom våra förhandlare vid nedrustningskonferensen i Genève mött ett bra gensvar när de argumenterat för att experiment med ett datacentrum av det här slaget bör starta snarast, så att detta centrum kan fungera när det väntade provstoppsavtalet träder i kraft. Det är ett utmärkt initiativ som vi varit överens om i nedrustningsdelegationen. Men man måste naturligtvis fråga sig om det inte är dålig planering när utrikesministern efter mindre än tre veckor totalt kör över sitt eget budgetförslag.

Det finns också ett annat skäl för en anslagshöjning. Det är extrasessionen med FN:s generalförsamling kring nedrustningsfrågorna den 23 maj – 28 juni i år. Den avslutas alltså två dagar innan det nya budgetåret inleds. Denna stora FN-satsning väntas ge nya impulser till de multilaterala nedrustningsförhandlingarna. Det vore naturligtvis bra om Sverige kunde möta denna internationella utveckling med något förstärkta forsknings- och utredningsresurser.

Det gör faktiskt ett litet egendomligt intryck när den borgerliga utskotts-majoriteten motiverar sitt avstyrkande av vår motion med att det troligen kommer att behövas mycket mer extrapengar än vad vi har föreslagit.

Eftersom vi senare i vår skall ha en bredare debatt kring nedrustningsfrågorna, när den socialdemokratiska nedrustningsmotionen i sin helhet kommer upp i kammaren, finns ingen anledning att här i dag ge sig in på några utförligare resonemang.

Men man kan ju inte undgå att konstatera att vår borgerliga regering dels ligger flera hundra miljoner högre i fråga om militärutgifterna än vad vi socialdemokrater anser rimligt, dels är njuiggare med anslagen till nedrustningsdelegationens arbete. Det är en klar profilmarkering, som självfallet noteras inte minst i utlandet.

Utrikesminister Karin Söder är ju i alla sammanhang angelägen att understryka den breda enigheten i de säkerhets- och nedrustningspolitiska frågorna. Hennes standardreplik är att det rör sig om "missförstånd" när skillnader i uppfattningarna redovisas. Sådana uttalanden framstår alltmer som centerpartistisk kosmetika för att dölja regeringens högerprofil.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 2.

ALLAN HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara ta upp en liten sak. Sture Ericson talade om regeringens lydiga transportkompani. Jag vill ge herr Ericson det erkännandet att han efter ett och ett halvt år i alla fall har lärt sig terminologin i sin nya roll.

STURE KORPÅS (c):

Herr talman! Jag skall be att få begränsa mig till att kommentera reservationen 1 och de områden den behandlar. Det är naturligt att jag är glad över att socialdemokraterna tar upp biståndspolitiska utredningens idé i dess andra betänkande om en allmän beredning i internationella och utrikespoli-

Nr 97

Onsdagen den
15 mars 1978

*Vissa anslag inom
utrikesdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Onsdagen den
15 mars 1978

*Vissa anslag inom
utrikesdepartemen-
tets verksamhets-
område*

tiska frågor, knuten till utrikesdepartementet. Det gör man både i partimotionen och i reservationen 1 till det betänkande vi nu behandlar. Det är emellertid också naturligt att jag nu menar – liksom i utredningen – att uppslaget skall prövas av regeringen och av riksdagen när det är dags att ta ställning till utredningens förslag. Det är ju fortfarande ute på remiss. Detta är också utskottets mening och jag kan, ärligt talat, inte se att de socialdemokratiska reservanterna heller menar något annat.

Vi har nu en intensiv information kring u-landsfrågor inom ramen för biståndsanslaget. Det finns emellertid, som biståndspolitiska utredningen påpekar, ett behov av att förstärka den allmänna informationen i internationella frågor och samordna den med u-landsinformation. Det kan gälla en ny ekonomisk världsordning. Det kan gälla nedrustnings- och säkerhetsfrågor. Det kan gälla miljö- och resursfrågor. Det kan gälla FN:s arbete och uppgifter. Utskottet förutsätter att detta behov av samordning kommer att prövas när det blir dags att ta ställning till biståndspolitiska utredningens informationsbetänkande och dessutom till den pågående översynen av bidragen till olika organisationer, som sysslar med utrikespolitisk information.

Utskottet menar att man bör invänta denna översyn, även när det gäller anslagen under E 3 till olika organisationer för information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor. Utskottet anser – liksom de socialdemokratiska reservanterna – att de olika behoven inom det utrikespolitiska informationsområdet bör vägas mot varandra och bedömas på ett enhetligt sätt. Trots denna principiella grundinställning, som alltså är gemensam, föreslår de socialdemokratiska reservanterna en höjning av anslaget till Svenska sektionen av Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet från 35 000 kr., som regeringen och utskottsmajoriteten – med hänsyn tagen till penningvärdeförsämringen – föreslagit, till 50 000 kr. På samma sätt föreslår man en höjning av anslaget till Svenska freds- och skiljedomsföreningen från 36 000 kr. till 50 000 kr.

Det råder i vårt land stark enighet om vår aktiva utrikespolitik kring fredsfrågorna. Vi är också överens om att denna utrikespolitik vinner i styrka när den grundas på en upplyst och engagerad folkopinion. Här kan fredsrorelserna spela en viktig roll. Att då undanta dem från att positivt prövas och bedömas mot andra vore att misstro dem. Anslagens höjd skall bedömas utifrån den roll de enligt prövningen bör kunna spela. Att nu undanta dem och sätta beloppet godtyckligt, det vore ett dåligt tecken på värdering och uppskattning.

Därmed, herr talman, yrkar jag bifall till utrikesutskottets hemställan på alla punkter.

ANNA LISA LEWÉN-ELIASSON (s) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller anslagen är att notera att det pågår en översyn av just den post i utrikesdepartementets budget som handlar om anslagen till olika organisationer. Den översynen har faktiskt tagit onödigt lång tid. Den har varit förberedd genom många diskussioner i riksdagen och genom

motioner vid flera tillfällen om höjningar av enskilda poster. Utskottet har då varit överens om att man borde ha en översyn som prövar alla dessa anslag samtidigt. En sådan utredning skall inte behöva ta åratal, men så har det faktiskt kommit att bli.

I den situation som vi nu har – när vi vill inrikta opinionsbildning och information särskilt på nedrustningsfrågorna – är det märkligt att man i avvaktan på denna utredning inte kan få tillfälle att höja åtminstone de anslag som direkt berör organisationer som tar upp dessa frågor.

De båda organisationer som vi föreslagit höjda anslag till var bland kärnorganisationer vid anordnandet av den s. k. folkriksdagen för kort tid sedan. Det visade sig att de hade ovanligt dåligt med medel just vid det tillfället. De fick tigga av deltagarna för utgifter som var nödvändiga. Det finns alltså ett uppenbart behov av att just dessa organisationer får en förstärkning. Och detta bör inte på något sätt hindra att de får samma förstärkning eller ytterligare en sådan när den fullständiga översynen är klar. Jag vidhåller alltså att vårt ökningsförslag är ett minimum för vad man kan kosta på sig.

Vad gäller samordning och information är det alldeles riktigt att det kunde ha varit önskvärt att vänta tills den särskilda biståndspolitiska informationsutredningen kom på bordet. Men jag tycker också i det sammanhanget att vi skall se till den situation som vi nu är i. Vi har en nedrustningskonferens, och en av de viktiga uppgifterna där är att mobilisera folkopinionen, dvs. också folkopinionen i Sverige. Då kan man inte sitta och vänta på nästa år innan man tar itu med den saken, och då blir samordningsfrågorna brännande aktuella. Vem skall syssla med detta? Vilket departement skall ha ansvaret? Det borde inte vara så svårt att nu gemensamt säga att utrikesdepartementet kan få det ansvaret och att något slags samordningsgrupp kan läggas där.

STURE KORPÅS (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill erinra om att denna bidragsstruktur har gällt länge. Den nya regeringen beslutade om denna översyn, som inte pågått så länge. Det torde vara avsevärt mindre än ett år som utredaren arbetat, och jag kan inte se att det är speciellt lång tid.

När det gäller samordningsfrågorna är det inte så länge sedan biståndspolitiska utredningen lämnade sitt betänkande. Det var den 1 december, alltså för inte så många månader sedan. Då var vi överens om att i utredningen så att säga beställa denna samordning.

Nedrustningskonferensen i vår nämns – men detta gäller ju anslag för nästa år. Det är kanske inte så dumt att vi får nedrustningskonferensens resultat som bakgrund till en bedömning av anslagsfrågorna i fortsättningen.

ANNA LISA LEWÉN-ELIASSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är alltså den 1 juli 1979 som vi skulle kunna ta höjda medel i anspråk för att fullfölja de idéer och tankar och följa den opinionsbildning som skulle bli resultatet av den nedrustningskonferens som hålls i maj-juni 1978. Jag tycker nog det är att ta litet väl lång tid på sig.

Nr 97

Onsdagen den
15 mars 1978

*Vissa anslag inom
utrikesdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Onsdagen den
15 mars 1978

*Vissa anslag inom
utrikesdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Jag kan inte förstå att Sture Korpås behöver vara så betänksam inför möjligheten att samordningsfunktionen skulle vila på utrikesdepartementet. I varje fall han och jag vet hur diskussionen i utredningen har varit om detta. Det har inte varit någon svårighet alls att finna gehör för det. Jag har tillåtit mig att driva den saken i utredningen och jag driver den här, och jag tror vi kan få stor uppslutning omkring detta. Det skulle inte vara särskilt äventyrligt om utrikesutskottet tog ut den saken ur informationsfrågorna som i sig är mycket komplicerade, och jag föreställer mig att de kommer att förorsaka motioner och debatter och kanske skilda meningar i riksdagen. Men just detta om samordningen borde inte alls vara någon svår del att ta ut. Det skulle bara vara en gärd av uppmärksamhet kring dessa frågor, något som säger: Det är vi överens om. Vi föreslår att utrikesministern får denna uppgift.

STURE KORPÅS (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag sade i mitt första anförande att jag inte kan se att det är någon skillnad i uppfattning som över huvud taget motiverar den första delsdelen i reservationen 1. Det står så här i reservationen: "Utskottet utgår ifrån att de synpunkter som framförts beträffande behovet av en samordning mellan u-landsinformationen och den allmänna utrikespolitiska informationen blir beaktade av regeringen både när den tar ställning till biståndspolitiska utredningens informationsbetänkande och när resultaten av den särskilda översynen läggs fram."

Jag har ingen som helst annan uppfattning.

DAVID WIRMARK (fp):

Herr talman! Beträffande diskussionen om översynen av anslagen på informationssidan vill jag bara i all stillhet erinra om att en sådan översyn faktiskt en längre tid har begärts av riksdagen. Det var redan under den förra regeringen som man fick vänta avsevärd tid. Det är den nya regeringen som tillsatt utredningen, vilken blir klar inom kort.

Men jag hade för avsikt att ta upp de frågor som utskottet behandlar under B 5: Övriga internationella organisationer. Förra året beslöt riksdagen att här införa ett anslag på en halv miljon kronor att utgå till projekt inom olika frivilligorganisationer, i regel internationella, eller till olika internationella forsknings- och studiegrupper som under medverkan av forskare, politiker och företrädare för olika ämnesområden organiserar konferenser och symposier i aktuella frågor.

Då – förra året alltså – anmälde socialdemokraterna en reservation, där de framförde synpunkter på hur det här anslaget skulle handläggas. I anslagsfrågan var vi emellertid alla ense, alltså i bedömningen att det är angeläget att vi från svensk sida ger stöd till verksamhet inom det här området – verksamhet av klart avgränsad karaktär, som främst tar sikte på nedrustnings- och miljöfrågor, den nya ekonomiska världsordningen och dess konsekvenser, resursfrågor, mänskliga rättigheter etc.

I år föreslår regeringen samma anslag, och utskottet biträder regeringens förslag på den här punkten. Vi är alltså fortfarande eniga i anslagsbedöm-

ningen. Den socialdemokratiska kritiken är också betydligt nedtonad. Jag skall återkomma till det. Men jag vill till att börja med ta upp frågan: Vad är det för aktiviteter anslaget gått till? Om det kan man inhämta en del i utskottsbetänkandet på s. 6, där det står att "bidrag från anslaget bl. a. utgått till det s. k. RIO-projektet, som syftar till att stimulera och fördjupa diskussionen kring utvecklandet av nya relationer mellan främst i- och u-länder, till Amnesty International i samband med dess konferens i Stockholm nyligen för dödsstraffets avskaffande, till täckning av vissa kostnader för en konferens i Genève i nedrustningsfrågor — till täckning av kostnader för ett internationellt juridiskt expertmöte med uppgift att utarbeta förslag till en konvention mot tortyr och till stipendier för u-landsdeltagare i en nedrustningskonferens anordnad av Kyrkornas världsråd".

RIO-mötet fick 200 000 kr., nedrustningskonferensen 115 000 kr., Amnesty International för Stockholmskonferensen 60 000 kr., konventionsarbetet 24 000 kr. och nedrustningskonferensen i Kyrkornas världsråds regi 30 000 kr.

Här har man alltså bl. a. stött initiativ till nedrustningsarbetet, men av det särskilda yttrandet att döma passar ändå inte galoscherna riktigt socialdemokraterna. Herr Palm talade i sitt inlägg om att det är oklarheter, att erfarenheten visar att kritiken var befogad etc. Jag vill nämna att vi i utrikesutskottet har ägnat flera timmar åt den här frågan. Vi har fått utförlig information. Vi har fått löfte om all information i framtiden av dem som handlägger de här ärendena. Man kan verkligen inte klaga på att här har lämnats något oklart.

Herr Palm tyckte också att det var något fel i att en del av ärendena förbereds av tjänstemän med ambassadörs rang. Det lät precis som om ambassadörer här beslutar litet hipp som happ. Det är flera ambassadörer som är involverade. En är statssekreterare och handlägger nedrustningsfrågor. En annan sköter resten av gebitet. I utskottets betänkande står det mycket klart att här finns en särskild arbetsgrupp inom utrikesdepartementet i vilken ingår sakkunskap från en mängd olika områden som är med i förberedelserna. Vi vet också att det förekommer samråd.

Nu finns det ingen reservation vid årets betänkande, men i stället har ett särskilt yttrande avgivits. I detta understryker socialdemokraterna behovet av att bekantgöra förutsättningarna för att erhålla bidrag från anslaget i fråga. Samma önskemål har utskottet framfört i sin majoritetsskrivning, varför påpekandet förefaller litet onödigt.

Det framhålls vidare i det särskilda yttrandet att ett väl fungerande samråd med berörda statliga organ måste eftersträvas. Redan förra året uttalade riksdagen att samråd bör äga rum med SIDA och Sarec, och i nedrustningsfrågor med nedrustningsdelegationen, för att undvika dubbleringar. Något ytterligare beslut behövs alltså inte på den punkten. Till yttermera visso säger vi i år — vilket Sture Palm hade vänligheten att läsa upp — att det i samma mån som stödmöjligheten blir mera känd uppenbarligen krävs omsorgsfulla avvägningar mellan olika opinionsbildande aktiviteter eller studie- och forskningsaktiviteter, som kan anses förtjänta av statligt svenskt stöd. Jag

Nr 97

Onsdagen den
15 mars 1978

*Vissa anslag inom
utrikesdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Onsdagen den
15 mars 1978

*Vissa anslag inom
utrikesdepartemen-
tets verksamhets-
område*

tycker att detta konstaterande borde ha räckt även för herr Palm och hans partikolleger i utskottet.

Till slut vill socialdemokraterna att alla bidrag skall kanaliseras genom svenska medlemsorganisationer till de internationella organisationer som får bidrag. Vi tycker att detta vore onödigt krångligt och byråkratiskt. Vi förstår inte varför man skall göra den här saken krångligare än den är. Det är på tiden att Sverige ger ett mer aktivt stöd till den här formen av internationell frivillig verksamhet i ämnen, som ofta är avgörande framtidsfrågor. Både Canada och Holland ligger här långt före oss. Vi skall inte klavbinde denna verksamhet med snäva regler, om vi vill kunna handla snabbt och effektivt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utrikesutskottets hemställan i dess helhet i utskottets betänkande nr 11.

STURE PALM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte om kammarans ledamöter känner sig särskilt övertygade efter David Wirmarks redogörelse för hur de berörda anslagen har fördelats. I varje fall ställer vi oss i utskottet fortfarande frågande på en del punkter.

Jag vill rikta kammarledamöternas uppmärksamhet på att det vid föredragningar i februari i fjol i utskottet utlovades en redovisning och en information till riksdagen om hur anslagen fördelats men att detta inte skett. Löftet gavs dock efter det att utskottet självt riktat anmärkning mot förslaget.

På s. 6 i betänkandet framhåller utskottsmajoriteten:

”Någon redogörelse för hur medlen för dessa nya ändamål används finns inte i årets budgetproposition.” Löftet har alltså inte infriats, och det gjorde att vi från oppositionshåll begärde särskilda föredragningar för att få veta lite mer om hur dessa relativt stora pengar används. Vi har fått en stencil, där en förfärlig mängd organisationer är uppräknade. Vi har inte förklarat oss helt nöjda med denna redovisning. Vi har ställt frågor om vilka ansökningar som har avvisats och om denna bidragsmöjlighet har bekantgjorts tillräckligt för de organisationer som kan komma i fråga, och de svar som lämnats har inte varit tillfredsställande.

Det värdefulla i föredragning nummer två i utskottet av vederbörande ämbetsman var beskedet att det skulle bli bättre redovisningar till riksdagen i fortsättningen. Med hänsyn till att vi är lite skeptiskt inställda till frågans hittillsvarande behandling tycker vi att detta särskilda yttrande är väl motiverat för att markera att vi inte har någon riktigt klar bild av på vilka premisser dessa anslag har redovisats. Därför står vi fast vid den markering som vi gjort i detta särskilda yttrande. Vi väntar fortfarande på en översiktlig redovisning i utskottet för hur dessa pengar används, och vi har fått ett medgivande av att den hittillsvarande redovisningen inte är tillfredsställande.

DAVID WIRMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Om herr Palm fortfarande svävar i oklarhet om vart de här pengarna har gått och hur bedömningen har skett, då förstår jag inte hur vi skall kunna hjälpa honom. Utskottet har verkligen mycket noga gått igenom hur bedömningen har skett och vilka organisationer pengarna gått till. Detta finns också inskrivet i utskottsbetänkandet.

Den lista som herr Palm talade om omfattar f. ö. inte en massa organisationer. Jag räknar till ett antal av sex organisationer som finns redovisade. – Med en viss ansträngning borde det således gå att få ordning på detta.

STURE PALM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag konstaterar att den föredragande ämbetsmannen, eller ambassadören i det här fallet, har ställt sig välvilligare till att i fortsättningen ge en öppnare redovisning i riksdagen än vad utskottets talesman har gjort.

DAVID WIRMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det faktum att man, som jag redovisade i mitt tidigare anförande, inför utskottet har utlovat all information tycker jag gör markeringen med det särskilda yttrandet helt onödig.

INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Sture Ericson förvånade mig litet när han i diskussionen om punkten som gäller anslaget för rustningsbegränsning och kontroll gjorde gällande att utskottets skrivning skulle innebära en försvagning av nedrustningsarbetet.

För dem som har lyssnat på debatten här i dag torde det stå klart att det rått en enig uppfattning om värdet av det arbete som den svenska delegationen har utfört vid nedrustningsförhandlingarna i Genève liksom av det förarbete som Sverige har ägnat sig åt inför FN:s extra generalförsamling. Det finns alltså ingen åsiktsskillnad vad gäller värdet och betydelsen av en kraftig satsning på nedrustningsarbetet.

Innebär då det här förslaget att vi försvagar våra insatser? Vi vet att vi i Sverige genom vårt tekniska kunnande – här har arbetet inom FOA givetvis stor betydelse – har spelat en pådrivande roll i CCD-arbetet för att bl. a. få till stånd ett fullständigt kärnvapenstopp. I det arbetet har frågan om ett fungerande kontrollsystem varit viktig. Bl. a. genom våra kunskaper på det detektionsseismologiska området, vilket omfattar våra möjligheter att upptäcka kärnsprängningar av olika slag och identifiera dem, har vi också kunnat lägga fram förslag om hur kontrollfrågan skall lösas.

I förra årets budgetproposition föreslog föredragande statsrådet en kraftig höjning när det gäller dessa anslag. Bl. a. föreslogs en höjning för att försöksvis upprätta ett centrum för internationellt seismologiskt datautbyte vid vår multipelstation i Hagfors. Dessutom föreslogs en höjning med 193 000 kr., vilket motsvarade 55 %, för verksamheten under program 3, dvs. tekniskt-vetenskapliga utredningar för att förstärka FOA:s resurser på

Nr 97

Onsdagen den
15 mars 1978

*Vissa anslag inom
utrikesdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Onsdagen den
15 mars 1978

*Vissa anslag inom
utrikesdepartemen-
tets verksamhets-
område*

bl. a. områden som är av särskild betydelse för Sveriges medverkan i det internationella nedrustningsarbetet. Den stora höjning som då ägde rum kunde givetvis motiveras av att vi inför FN:s extra generalförsamling har behov av fler och mera noggranna undersökningar som bakgrundsmaterial till de förslag vi kommer att lägga och i vissa fall redan har lagt.

Från socialdemokratiskt håll är man nu besviken över att inte en motsvarande höjning har kunnat äga rum i samband med årets budgetproposition. Man har därför äskat ytterligare 250 000 kr. till FOA för att möjliggöra nya insatser.

Naturligtvis är det angeläget att FOA:s arbete för rustningsbegränsning kan fortgå, så att vi får ett värdefullt tekniskt underlag för det svenska agerandet i nedrustningssamarbetet. Men vi har från utskottsmajoritetens sida ansett att det blir möjligt även med utskottsmajoritetens skrivning.

Jag vill också erinra om att vid en föredragning inför utskottet av representanter från FOA framkom ingenting som tydde på att man var missnöjd med anslaget i budgetpropositionen, även om man för den händelse man skulle få ytterligare bidrag kunde tänka sig att starta nya projekt – säkert också angelägna. Utskottet har emellertid, bl. a. mot bakgrund av det tal som statssekreterare Inga Thorsson höll i CCD den 31 januari i år, ansett det viktigare att i sitt betänkande påpeka att en ytterligare anslagsförstärkning kan aktualiseras om Sverige får möjlighet att upprätta och driva det internationella seismologiska datacentret och kanske också, som Sture Ericson påpekade, får utgifter i samband med inrättandet och driften av ett kontrollinstitut på svensk mark. Med sin skrivning har utskottsmajoriteten sagt att för den händelse behov av medel härför skulle uppstå, väntar utskottet att medel också skall ställas till förfogande.

Inte heller i övrigt har utskottsmajoriteten varit återhållsam, eftersom vi i betänkandet påpekar att extraordinära eller oförutsedda utredningsbehov som eventuellt kommer att uppstå skall tillgodoses, och vi förutsätter att regeringen i så fall är beredd till detta.

Det finns inga motsättningar mellan partierna om betydelsen av att Sverige agerar aktivt i det internationella nedrustningsarbetet. Inte heller finns det några motsättningar om värdet av att vi har tillgång till förnämlig utredningskapacitet hos FOA, som visst är av betydelse för vårt internationella agerande. Men här talar utskottsmajoritetens skrivning för sig själv. Att sedan det hårt ansträngda budgetläget har bidragit till att man från departementets sida har tvingats avhålla sig från i och för sig angelägna anslagshöjningar drabbar verkligen inte bara FOA – det drabbar område efter område. Jag ser det tvärtom så att utskottsmajoritetens skrivning utgör en garanti för att de undersökningar som kommer att behövas också blir utförda.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

STURE ERICSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Ingrid Sundberg berömmar regeringen för den stora höjning av detta anslag som genomfördes i fjol. I procent kanske det ser mycket ut,

men i realiteten var det ungefär en tjänst som man fick pengar till. Och det är inte mycket i ett läge där FOA håller på att omorganiseras och krympa. Vi har hört vid föredragningar i utskottet att om inga nya pengar kommer ganska snart blir det en reell försämring av våra möjligheter att i nedrustningsdelegationen beställa tekniska utredningar och teknisk forskning därifrån.

Ingrid Sundberg hade tydligen en del att invända mot mitt resonemang. Det är faktiskt så att den borgerliga regeringen ligger flera hundra miljoner kronor högre än vi anser rimligt när det gäller försvarsanslagen. Samtidigt är man njuggare med anslagen till nedrustningsarbetet än vi anser att man bör vara. Detta är delar av samma profil – det är en högerprofil, som jag förstår att Ingrid Sundberg är förtjust i.

Sedan är det nog inte så helt med enigheten heller. Vi har exempelvis under det senaste halvåret haft en intensiv debatt om neutronbomben. Enligt Financial Times för den 2 mars i år kommer kanske frågan om neutronbomben att avgöras nu i vår vid ett NATO-toppmöte i Washington. Vi har i den socialdemokratiska motionen beklagat att Sveriges regering inte har gjort vad den borde ha gjort för att stärka den internationella opinionen i denna fråga. Det är bara ytterligare ett exempel på den profil som jag talade om. Just i dessa dagar pågår en intensiv debatt om neutronbomben vid nedrustningsförhandlingarna i Genève med rader av inlägg. Sverige tiger. Sveriges representant säger inte vad som är svensk politik i denna fråga – på order från regeringen naturligtvis.

Det är därför litet malplacerat när utrikesministern i dag berömmar sig över en lång rad uttalanden som regeringen gjort om neutronbomben. Det gjordes två uttalanden i september i fjol, men sedan dess har regeringen inte sagt någonting i denna fråga.

INGRID SUNDBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig uttrycka min förvåning över Sture Ericsons resonemang. Sture Ericson ansåg att regeringens anslagsökning på 193 000 kr. förra året räckte till en tjänst och inte så mycket mer. I år har socialdemokraterna begärt en anslagsökning på 250 000 kr., vilket – om man tar hänsyn till inflationen – kanske motsvarar 1,1 tjänst. 1,1 tjänst måste vara ganska litet i förhållande till Sture Ericsons lista över vad FOA skulle kunna uträtta om man fick en anslagsökning. Låt mig uttala mitt tvivel om att en tjänst eller kanske något mera skulle räcka till för att utföra alla de i och för sig värdefulla nya projektundersökningar som Sture Ericson tidigare redovisade.

Sedan tog Sture Ericson upp en intressant sak – han ville leda in den här debatten på försvarsanslaget. Nu vet Sture Ericson lika väl som jag att anslaget till FOA i första hand går över försvarsbudgeten och att endast en mindre del av anslaget tas av den budget som utrikesutskottet har att behandla. Dessutom tror jag att Sture Ericson vet att det inte finns några vattentäta skott mellan personalanslag och projektanslag inom FOA. Det är med all sannolikhet så att resurser som behövts för nedrustningsdelegationen har tagits ur försvarsbudgeten. Därför tror jag att man bör vara glad över att

Nr 97

Onsdagen den
15 mars 1978

*Vissa anslag inom
utrikesdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Onsdagen den
15 mars 1978

*Vissa anslag inom
utrikesdepartemen-
tets verksamhets-
område*

försvarsanslaget är så pass högt som det är, sett mot bakgrunden av värdet av den forskning och det utredningsarbete som FOA gör för försvarets räkning – det är ju det vi diskuterar.

Till sist vill jag bara rätta Sture Ericson i ett avseende till. Han förklarade att regeringen inte sagt någonting om neutronbomben sedan någon gång i höstas. Jag beklagar om Sture Ericson inte hade tillfälle att lyssna när utrikesministern i dag föredrog regeringens deklaration. Där fanns klara uttalanden från regeringens sida om neutronbomben.

STURE ERICSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag framhöll utrikesministerns uttalande i dag som litet malplacerat i ett läge då det pågår en intensiv debatt i Genève och Sverige bara tiger – på uppmaning av regeringen. Det har föreslagits att Sverige skall delta i den debatten, men regeringen säger att vi skall vara tysta. Att då stå här i riksdagen och berömma sig över allt vad man gör internationellt tycker jag inte är riktigt just.

Ingrid Sundberg säger att det blir ytterligare bara en tjänst om anslaget höjs med en kvarts miljon. Ja, när det gäller verksamheten blir det bara ytterligare en tjänst. Men det innebär dock en ambitionshöjning, speciellt i ett läge då FOA håller på att omorganiseras och då vi vet att de resurser FOA kan disponera för sådana här uppgifter krymper och kompetensen är på väg att försvinna. I det läget är det betänkligt att inte göra denna satsning, även om den det här året bara ger en tjänst.

Låt mig sedan än en gång upprepa att det här finns en markerad skillnad. Jag leder inte in försvarsanslagen, utan jag bara konstaterar att vi socialdemokrater ligger några hundra miljoner lägre när det gäller försvaret och högre när det gäller nedrustningen. Regeringen visar här sin profil, och det är en klar skillnad.

ALF LÖVENBORG (apk):

Herr talman! Från arbetarpartiet kommunisternas sida vill vi betona vikten av att fredskampen i vårt land breddas och fördjupas.

Det finns också glädjande tecken på att detta håller på att ske. Den svenska folkriksdagen för nedrustning, som hölls i Stockholm 13–15 januari, är ett av flera uttryck för detta. Då samlades representanter för den svenska freds rörelsen och andra organisationer och framförde mycket konstruktiva krav. 250 ombud från nära 200 organisationer, representerande hela det politiska fältet, ställde sig enhälligt bakom kraven om allmän och total nedrustning. Detta är positivt, och det finns all anledning att den svenska riksdagen uttalar inte bara sitt moraliska, utan också ett mera handlingskraftigt stöd åt den växande folkopinionen för fred och nedrustning och åt fredsorganisationerna.

Regeringarna ensamma kan inte, hur god vilja som än finns, åstadkomma den situation där kapprustningen stoppas och nedrustningen kan inledas. En avgörande förutsättning är att det finns en välinformerad och aktiv folkopinion.

Den opinion som hittills utvecklats i Sverige har i stort sett varit ett resultat

av frivilligt, oavlönat, uppoffrande arbete, framför allt inom och av de organisationer som har freds- och solidaritetsarbete som huvudsaklig uppgift. Som exempel – vilket också sägs i vår motion – kan nämnas att initiativtagarna till den svenska folkrikssdagen för nedrustning lär ha haft endast ett par tusen kronor till förberedelsearbetet.

Vi är medvetna om att det finns ett alldeles särskilt värde i att en folkrörelse bärs upp av de många som oegennyttigt offrar tid och pengar för dess arbete och utveckling. Men det råder inget tvivel om att fredsorganisationerna och organisationer, som vid sidan av sin ordinarie verksamhet vill göra särskilda insatser i nedrustnings- och fredsfrågor, är kraftigt handikappade på grund av att de saknar pengar för utställningar och andra utåtriktade kampanjer och att de sällan eller aldrig har möjlighet att sända medarbetare att personligen närvara vid viktiga internationella konferenser – Belgrad-konferensen om säkerhet och samarbete i Europa, FN:s extrasession om nedrustning etc.

Vi har mot den bakgrunden föreslagit ökade anslag till den folkrörelse som har fredskampen och det mellanfolkliga samarbetet som sin hjärteangelägenhet. Det är ett synnerligen blygsamt anslag som nu utgår för att främja denna verksamhet.

Arbetarpartiet kommunisterna föreslår i sin motion att beloppen höjs när det gäller anslaget till Svenska FN-förbundet, till Svenska sektionen av Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet, till Svenska freds- och skiljedomsföreningen och Utrikespolitiska föreningarnas FN-förbund.

Vi föreslår därutöver att tre fredsorganisationer, som nu inte får ett öre, skall komma i åtnjutande av anslag för sin verksamhet. Det är Svenska fredskommittén, Sveriges fredsråd och den Kristna fredsrorelsen. Vi har för de sistnämnda organisationerna nöjt oss med att föreslå så blygsamma belopp som 80 000 kr. vardera.

Våra motionsförslag avvisas med motiveringen att det pågår en översyn av arbetsfördelningen mellan och bidragsgivningen till de organisationer som verkar på det utrikespolitiska informationsområdet. Detta är redan föremål för prövning, heter det.

Det är naturligtvis gott och väl om så är fallet, men om man, som utskottet säger på s. 9, betraktar det folkliga upplysningsarbetet på området som varande av "största betydelse", då bör man, trots den pågående översynen, kunna vidga anslagsramen och ta med även de fredsorganisationer som nu är helt utan anslag.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen 1018 på förevarande punkt.

Trots de framsteg som har gjorts när det gäller avspänningspolitiken står det klart att fredsoptionen i Sverige såväl som i andra länder inte har minskat i betydelse utan tvärtom. Våra förslag är mot den bakgrunden synnerligen väl motiverade.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 97

Onsdagen den
15 mars 1978

*Vissa anslag inom
utrikesdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Onsdagen den
15 mars 1978

*Vissa anslag inom
utrikesdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Punkterna 1-6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 7

M o m. 1

Utskottets hemställan bifölles.

M o m. 2

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 1 av Anna Lisa Lewén-Eliasson m. fl. samt 3:o) utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1018 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Anna Lisa Lewén-Eliasson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Alf Lövenborg begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 11 punkten 7 mom. 2 antar reservationen nr 1 av Anna Lisa Lewén-Eliasson m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleds av bifall till motionen nr 1018 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Alf Lövenborg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 136
Nej - 10
Avstår - 152

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 11 punkten 7 mom. 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Anna Lisa Lewén-Eliasson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Anna Lisa Lewén-Eliasson

begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 155
Nej – 144

Punkten 8

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Anna Lisa Lewén-Eliasson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Sture Ericson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 11 punkten 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 2 av Anna Lisa Lewén-Eliasson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Sture Ericson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 156
Nej – 143

Punkterna 10 och 11

Kammarén biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 4 Stöd till dagspressen m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1977/78:24 med anledning av propositionen 1977/78:100 såvitt avser stöd till dagspressen, organisationstidskrifter samt tidningar och tidskrifter på annat språk än svenska m. m. jämte motioner.

I propositionen 1977/78:100 bilaga 11 (budgetdepartementet) hade regeringen föreslagit riksdagen att
till Presstödsnämnden för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 1 591 000 kr. (punkten B 10, s. 42),
godkänna de i propositionen förordade ändringarna i grunderna för statligt stöd till dagstidningar,

till Stöd till dagspressen för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 276 800 000 kr. (punkten E 5, s. 110–115),

Nr 97

Onsdagen den
15 mars 1978

Stöd till dagspressen m. m.

till Stöd till organisationstidskrifter för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 40 000 000 kr. (punkten E 6, s. 115–116),
till Stöd till tidningar på andra språk än svenska för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 3 500 000 kr. (punkten E 7, s. 116–118),
till Pressens lånefond för budgetåret 1978/79 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr. (punkten V:4, s. 142).

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1977/78:863 av Hilding Johansson m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen skulle 1. godkänna de i motionen föreslagna ändringarna i stödet till organisationstidskrifter, 2. godkänna de i motionen föreslagna ändringarna i stödet till tidningar på andra språk än svenska, 3. till Stöd till organisations-tidskrifter för budgetåret 1978/79 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 4 000 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 44 000 000 kr., 4. till Stöd till tidningar på andra språk än svenska för budgetåret 1978/79 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 350 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 3 850 000 kr.,

1977/78:918 av Per-Axel Nilsson (s) och Torsten Gustavsson (c), vari hemställdes att riksdagen gav regeringen till känna vad i motionen anförts gällande tidningsdistributionen i glesbygd,

1977/78:1419 av Stig Josefson (c) och Alfred Håkansson (c), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde förslag om ändring i reglerna för presstöd så att bidrag även kunde utgå till produktionsamverkan som omfattade delar av sättning eller delar av tryckning,

1977/78:1420 av Arne Magnusson m. fl. (c), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen skulle anhänga att motionen överlämnades till den nya pressutredningen som hade till uppgift att göra en översyn angående presstödet, och

1977/78:1423 av Ivan Svanström (c), vari hemställdes att riksdagen beträffande det fortsatta presstödet beslutade uttala 1. att en nedtrappningsregel för flerdagartidningar med upplaga under 10 000 borde införas varvid bidraget helt upphörde vid en upplaga på 12 000 exemplar, 2. att då utgivningsorten (kommunen) hade mindre än 20 000 invånare antalet hushåll inom A-regionen borde ligga till grund för produktionsbidrag.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. till Presstödsnämnden för budgetåret 1978/79 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 591 000 kr.,

2. till Stöd till dagspressen för budgetåret 1978/79 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 276 800 000 kr.,

3. till Stöd till organisationstidskrifter med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1977/78:863 yrkandena 1 och 3 för budgetåret 1978/79 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 40 000 000 kr.,

4. till Stöd till tidningar på andra språk än svenska med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1977/78:863 yrkandena 2 och 4 för

budgetåret 1978/79 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 500 000 kr.,

5. till Pressens lånefond för budgetåret 1978/79 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.,

6. a) beträffande grunderna för statligt stöd till dagstidningar bifalla de i propositionen föreslagna ändringarna,

b) förklara motionerna 1977/78:918, 1977/78:1419, 1977/78:1420 och 1977/78:1423 besvarade med vad utskottet anfört.

Reservation hade avgivits av Hilding Johansson, Olle Svensson, Holger Mossberg, Ove Karlsson, Hans Gustafsson, Yngve Nyquist, Wivi-Anne Cederqvist (samtliga s) som ansett att utskottet under 3 och 4 bort hemställa

att riksdagen skulle

3. beträffande stöd till organisationstidskrifter med bifall till motionen 1977/78:863 yrkandena 1 och 3 och med anledning av propositionen godkänna de i motionen föreslagna ändringarna i stödet till organisations-tidskrifter och till Stöd till organisationstidskrifter för budgetåret 1978/79 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 44 000 000 kr.,

4. beträffande stöd till tidningar på andra språk än svenska med bifall till motionen 1977/78:863 yrkandena 2 och 4 och med anledning av propositionen godkänna de i motionen föreslagna ändringarna i stödet till tidningar på andra språk än svenska och till Stöd till tidningar på andra språk än svenska för budgetåret 1978/79 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 850 000 kr.

OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Vi har varje år här i kammaren en debatt om presstödet, och om man ser tillbaka i protokollen från dessa debatter kan man konstatera att det motstånd som fanns från början från olika håll med tiden har mattats av och i dag i allt väsentligt har försvunnit. Det råder numera en bred enighet om principen att samhällets ansvar för en fri opinionsbildning och nyhetsförmedling inte kan göra halt vid tryckfrihetsförordningen. Den frihet från staten som tryckfrihetslagstiftningen syftar till måste kompletteras med en frihet genom staten. Utan ett kraftfullt selektivt presstöd till de tidningar som är i mest behov av stöd kommer marknadskrafterna att förkväva den fria debatten och skapa allt flera monopol på olika lokala tidningsmarknader.

Det är viktigt för den fria åsiktsbildningen i vårt land att denna enighet om presstödet grundläggande principer inte rubbas. Utan en fri och mångfaldig tidningspress kan vår demokrati inte fungera, och det är en viktig uppgift för den nya pressutredningen att bygga vidare på de principer som nu är väl etablerade och dessutom komplettera olika stödformer så att även en nödvändig nyetablering kan komma till stånd.

I konstitutionsutskottets arbete med dessa frågor har i år oenighet endast uppstått när det gäller stödet till organisationstidskrifterna och till de tidningar som ges ut av olika invandrar- och minoritetsgrupper. Vi har från

Nr 97

Onsdagen den
15 mars 1978

*Stöd till dagspres-
sen m. m.*

Onsdagen den
15 mars 1978

Stöd till dagspressen m. m.

socialdemokratiskt håll föreslagit att stödet till dessa tidningar och tidskrifter skall räknas upp med 10 %. Det tycker vi är ett mycket modest förslag med tanke på att detta stöd inte räknades upp i december, då dagstidningarna fick ett påslag. Det är riktigt som den borgerliga utskottsmajoriteten säger, att stödet till dessa tidningar infördes mot bakgrund av väntade kostnadsökningar. Men att dessa skulle bli så stora som de nu visat sig bli var det ingen som kunde ana under våren 1977. Att posttaxorna, som väger mycket tungt i dessa tidningars ekonomi, skulle höjas med 24 % på ett år var det ingen som väntade sig.

Det finns, herr talman, stor risk för att stödet till organisationstidskrifterna och till tidningar på annat språk än svenska urholkas väsentligt redan innan det trätt i kraft, om riksdagen inte ansluter sig till yrkandet i reservationen att räkna upp stödbeloppen.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen vid KU:s betänkande nr 24.

DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Olle Svensson talade om den breda uppslutning som numera råder kring presstödet, och jag kan instämma i vad han sade på den punkten. Men den som lyssnade till Olle Svensson kunde lätt få det intrycket att socialdemokraterna vill ge mera stöd till organisationstidskrifterna än regeringen har föreslagit. Det vill de inte alls. De vill i själva verket försämra villkoren för organisationspressen, och de 4,35 miljoner som det talas om i reservationen är bara en otillräcklig kompensation för den försämring som uppstår genom socialdemokraternas alternativbudget med dessa många nya pålagor.

Det finns såvitt jag vet ingen tillförlitlig statistik om organisationspressens samlade utgifter, men om man går efter de upplagesiffror och kostnadsberäkningar som presenterades av tidskriftsutredningen häromåret kan man kanske gissa att det rör sig om 500 milj. kr. Om två tredjedelar av den summan är lönekostnader träffas organisationstidskrifterna av en kostnadshöjning om 6 milj. kr. genom den nya strukturavgift som socialdemokraterna vill införa. Den pålagan kompenseras bara delvis av det höjda bidrag till organisationspressen som reservanterna nu föreslår. Nettoresultatet av den socialdemokratiska politiken blir en försämring av tidskrifternas villkor.

Ännu hårdare slår den socialdemokratiska politiken mot dagspressen. Här vill man inte bara införa en strukturavgift på 50–60 milj. kr., utan man vill också skärpa annonsskatten med 43 milj. kr. Den samlade dagspressen skall alltså punga ut med bortåt 100 milj. kr. utöver de skatter och avgifter som den redan nu betalar. Det kallar jag för en direkt pressfientlig politik.

Hur skall det gå med den svenska dagspressen? I dag är det sannerligen inte bara de små tidningarna som har ekonomiska problem. Vi vet att också många större tidningar kämpar i motvind. Här i Stockholm går Svenska Dagbladet med stora förluster. Dagens Nyheter har nyligen beslutat om en nedskärning av personalen med flera hundra personer. På många håll i landsorten är läget lika bekymmersamt. Och av den dagspressen vill

oppositionen ta ytterligare 100 miljoner i skatt!

Vår linje har varit att hjälpa de svaga tidningarna men inte stjälpas de något starkare. Det kan inte vara statens uppgift att gå in och beröva de större tidningarna deras resurser. Vi behöver inte bara många tidningar utan också stora och bra tidningar, som kan ge oss en ambitiös utrikesrapportering, ett inträngande samhällsreportage och en ordentligt kulturbevakning. Att genom specialriktade skatter undergräva den sortens journalistik är verkligen ingen bra presspolitik.

För min del tycker jag att det är förvånande att socialdemokraterna år efter år framhårdar på den här punkten och nu åter vill höja annonsskatten, trots att det har blivit allmänt uppenbart hur sköra villkor som dagspressen arbetar under.

Vi skall senare i kväll fatta beslut om de skattehöjningar som socialdemokraterna vill genomföra, men när vi nu diskuterar presstödet tycker jag det ändå är rimligt att vi får en redovisning av de samlade effekterna av oppositionens politik. De 4,35 miljonerna är då en droppe i havet jämfört med de betydande pålagor som Olle Svensson och hans partivänner vill driva igenom.

Får jag ställa en direkt fråga till Olle Svensson: Har ni tänkt igenom vad som kommer att hända med den svenska dagspressen om skattetrycket skärps med bortåt 100 milj. kr.?

OLLE SVENSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag inledde mitt anförande med att säga att vi har nått ganska långt när det gäller enighet om presstödspolitiken, närmare bestämt om den modell av massmediepolitik som jag omfattar och som inte bara kan skapa frihet mot staten utan där staten har en positiv uppgift, nämligen den att åstadkomma en massmediestruktur som ger mångfald. Den politiken är vi socialdemokrater anhängare av. Då måste man ge stödet till de tidningar som bäst behöver det. Vi får inte se presstödet som en branschpolitisk utan som en demokratisk fråga. Det gäller att ge information, göra kommentarer, utföra granskning och skapa kommunikation i det svenska samhället. Då måste också stödet ges till de tidningar som på grund av underläge på marknaden inte kan täcka sina utgifter genom inkomster från tidningsrörelsen och som därför är beroende av produktionsbidrag för sin fortsatta existens.

Detta står i budgetminister Mundebo's direktiv till den nya pressutredningen. Presstödet borde sålunda enligt riksdagen främst inriktas på ett selektivt stöd. Detta uteslöt emellertid inte att vissa generella åtgärder kunde anses befogade.

Jag vill fråga Daniel Tarschys: Varför polemiserade ni som företrädare för konstitutionsutskottets majoritet mot partikollegan budgetministern? Det var ett sensationellt avsteg från den politik som jag trodde vi var överens om.

Tidningsbranschen är i dag inte som helhet en krisbransch, och därför finns det inte anledning att fortsätta att strö pengar över både rika och fattiga tidningar. Vi måste använda de medel vi har till förfogande till stöd åt de

Nr 97

Onsdagen den
15 mars 1978

Stöd till dagspressen m. m.

Onsdagen den
15 mars 1978

*Stöd till dagspres-
sen m. m.*

verkligt behövande tidningarna.

Daniel Tarschys talade om Svenska Dagbladet. Ja, Svenska Dagbladet har ju ett stöd på över 20 milj. kr. Dagens Nyheter skall tydligen också ha ett ökat stöd enligt Daniel Tarschys principiella resonemang. Läs handelssidan i dag. Dagens Nyheter väntas få en vinst på 30 milj. kr. Kan det vara en vettig politik att ge presstödet på ett sådant sätt att man strör pengar även till de rika tidningarna?

Det var, som sagt, ett sensationellt anförande som Daniel Tarschys höll.

DANIEL TARSCHYS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag började *mitt* anförande med att säga att det råder en bred enighet om presstödet. Det är alldeles klart att den enigheten består. Den har bekräftats av Olle Svensson och den har också bekräftats av mig. Vi är också eniga om att presstödet huvudsakligen måste vara selektivt.

Men jag talade inte om presstödet utan om beskattningen som socialdemokraterna vill skärpa genom strukturavgifter och genom att återigen höja annonsskatten. Storleken av dessa skattehöjningar torde bli omkring 100 miljoner och jag frågade Olle Svensson: Har ni tänkt igenom vilka effekter detta ger på den svenska pressen? Var finns de tidningar i Sverige som kan bära sammanlagt 100 miljoner i ökade skatter?

Olle Svensson säger att Dagens Nyheter redovisar en vinst på 30 milj. kr. Ja, det är Dagens Nyheter AB, aktiebolaget som äger bl. a. Dagens Nyheter. *Tidningen* Dagens Nyheter går däremot av allt att döma med förlust.

Det finns icke i Sverige stora bärkraftiga tidningar som kan bära en ökad skattebörda på bortåt 100 milj. kr. utan att försämra sin kvalitet, utan att skära ner sina redaktionella resurser eller utan att utarma den utlandsbevakning vi har, den kulturjournalistik vi har och de samhällsreportage vi har.

Ni kommer med er presspolitik att allvarligt skada den svenska pressen. Om det selektiva presstödet är vi i stort sett överens, men om pressbeskattningen är vi inte överens. En pressbeskattning som syftar till att utarma pressen kan vi inte gå med på.

OLLE SVENSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles utmärkt. Daniel Tarschys drar in även andra saker, som näringspolitiken, i den här diskussionen. Vi socialdemokrater har exakt samma syn på den frågan när det gäller företagen: man skall inte ha en näringspolitik som innebär att man lägger lättnader på rika som fattiga företag, utan man bör dra in avgifterna till staten och sedan se till att man punktiriktat åtgärderna där hjälpen bäst behövs – men inte bara där hjälpen bäst behövs utan också på sådana områden som är mest konkurrenskraftiga i framtiden.

Daniel Tarschys pekar på att vi vill bibehålla annonsskatten vid den nivå den låg på innan ni sänkte den. Men vi har också sagt i vår motion att de pengarna skall användas för att stödja de tidningar som hotas av tidsdöd. Om ni inte är beredda i pressutredningen, i vilken jag har gått in med öppna

ögon för de problem som finns, att stå bakom det här direktivet som innebär att huvuddelen av medlen går till de lågtäckningstidningar som bl. a. på grund av underläge på annonsmarknaden inte kan täcka sina utgifter genom inkomster från tidningsrörelsen och som därför är beroende av produktionsbidragen för sin fortsatta existens, då är jag djupt orolig. Är ni inte med om att diskutera en trappa som gör att presstödet kommer till de tidningar som i år hotas av tidningsdöd, då har folkpartiet förlätt centern att komma in på en presstödspolitik som vi tidigare tillsammans har bekämpat. Men jag hoppas att centern skall lära Daniel Tarschys den presstödspolitik som socialdemokrater och centerparti har introducerat här i landet, så att vi kan få en samling kring den på nytt.

Stridssignalerna i den här debatten hoppas jag beror på okunnighet från Daniel Tarschys sida, och jag ser dem inte som illavarslande inför det arbete som nu börjar i pressutredningen.

DANIEL TARSCHYS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag upprepar för tredje gången att vi i stort sett är överens om principerna för det selektiva presstödet och det presstöd som utgår. Vi är också överens om att se över detta presstöd. Konstitutionsutskottet bad enhälligt regeringen om att tillsätta en utredning. Denna utredning har tillsatts. Budgetministern har gett direktiv som i stort sett bygger på konstitutionsutskottets betänkande. Det råder full enighet om att den utredningen skall arbeta med att se över de här mycket svåra problemen.

Det är inte det oenigheten handlar om här i kväll. Oenigheten handlar om den beskattning som socialdemokraterna vill skärpa, och jag har påpekat att den svenska pressen i dag icke är finansiellt stark. Den svenska pressen kan icke bära en samlad skatteökning på bortåt 100 milj. kr. Jag har frågat Olle Svensson om var de rika tidningar finns som klarar av den här bördan, och jag har inte fått något svar. Jag konstaterar detta, och jag tror att jag också kan konstatera att de förslag som socialdemokraterna framlagt – inom näringspolitiken, inom annonsbeskattningen och på andra områden – inte har varit väl genomtänkta och inte har beaktat de problem som pressen i dag kämpar med. Ett genomförande av den socialdemokratiska politiken skulle ofelbart leda till en allvarlig försvagning av den svenska dagspressen.

Förste vice talmannen anmälde att Olle Svensson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Efter den här något oväntade debattinledningen skall jag göra ett försök att återföra debatten till dess utgångsläge.

Principerna för presstödet och storleken av presstödet är en fråga av stort politiskt intresse. Det kanske förklarar varför debatten kan bli häftig ibland. Det betyder också att det protokoll som kommer att skrivas från den här kvällens debatt kommer att innehålla – det gäller mitt anförande liksom mina föregångares – många rader om både utskottets och kammarledamöternas

Nr 97

Onsdagen den
15 mars 1978

Stöd till dagspressen m. m.

Onsdagen den
15 mars 1978

Stöd till dagspressen m. m.

principiella och praktiska synpunkter på frågan genom åren. Dagens utskottsbetänkande är f. ö. det tredje på så kort tid som tio månader.

Inte heller den här gången är utskottet helt enigt, men det är intressant att notera att när det gäller de stora, principiella dragen är utskottsledamöterna överens. Låt mig nu – jag blir tvungen till det – göra en principiell deklaration också för centerns del, eftersom det har uppstått en partipolitisk debatt här.

Centern har hela tiden arbetat hårt men också fått uppleva framgång genom att den kunnat skapa ett tidningsstöd som gör det möjligt även för de svaga presstämmorna att leva kvar i debatten och genom att presskören är mångsidig, så att det inte bara är en eller två färger och röster som syns och hörs i den debatten. Jag noterar i alla fall att vi, även om vi bara går framåt med små steg, ändå är på god väg att nå en enighet i realiteten och inte bara i form av vackra ord. Skillnaden är heller inte stor mellan utskottsmajoriteten och reservanterna när det gäller anslagsbeloppen. Den största anslagsposten, som nu är aktuell, stöd till dagspressen på drygt 276 milj. kr., är enhälligt tillstyrkt.

Jag noterar också att antalet motioner i presstödsärendet den här gången har varit litet. Det hänger förstås samman med att man redan under den allmänna motionstiden kände till att regeringen skulle tillsätta en utredning med uppgift att göra en översyn av bestämmelserna om statligt stöd till dagspressen. Det var en översyn som regeringen aviserade redan i oktober och som också konstitutionsutskottet ansåg nödvändig i sitt betänkande i december 1977.

Om kammaren i dag bifaller utskottets hemställan innebär det att totalt 322 milj. kr. anvisas som presstöd i olika former. Det är, mina damer och herrar, en mycket stor summa. Desto mer nödvändigt blir det då att försöka finna former för bidragen som stimulerar till samverkan tidningar emellan så att varje krona blir effektivt använd. Om översynsutredningen på den korta tiden fram till den 1 augusti kan åstadkomma några epokgörande lösningar återstår att se. Så mycket är dock klart att ett slentrianmässigt påslag med så och så många procent inte är någon lösning. Det är på sikt detsamma som att rulla en allt större och större snöboll framför sig. Kostnadsutvecklingen inom den personalintensiva dagspressen är förvisso ett problem, och det kan bli ett hot mot många tidningars liv, men just därför är det ett intresse för både tidningsföretagen och statskassan att man kan finna former för samverkan och god hushållning mellan och inom tidningsföretagen. Regeringens direktiv till utredningen torde stämma väl överens med riksdagens tidigare uttalade önskemål i den vägen.

De motioner som aktualiserat frågor om produktions- och distributions-samverkan ligger väl inom ramen för utredningsdirektiven och bör enligt utskottets mening nu inte föranleda något riksdagsinitiativ. Jag avser här motionerna av Per-Axel Nilsson och Torsten Gustafsson, Arne Magnusson, Stig Josefson och Alfred Håkansson.

Jag sade inledningsvis att utskottet inte var helt enigt. Två reservationer föreligger från de socialdemokratiska utskottsledamöterna. Den ena gäller

stöd till organisationstidskrifter, den andra stöd till tidningar på andra språk än svenska. I båda fallen vill reservanterna plussa på stödet med 10 % jämfört med propositionen. Det innebär ytterligare 4 milj. kr. för tidskriftsstödet och 350 000 kr. för tidningar på främmande språk.

Vad först då gäller tidskriftsstödet så bör man hålla i minnet att det är en mycket färsk skapelse. Riksdagen antog propositionen om ett tidskriftsstöd så sent som den 11 maj 1977. Dessförinnan fanns inte något tidskriftsstöd över huvud taget. Då bortser jag från det mindre stöd som sedan 1971 utgått till vissa kulturtidskrifter, ett anslag som ligger under utbildningsdepartementets huvudtitel.

Riksdagsbeslutet i maj 1977 innebar att för budgetåret 1977/78 anslogs ett belopp på 40 milj. kr. Bidrag ur detta anslag skall utbetalas under 1978. Ansökningstiden för bidrag utgick så sent som den 28 februari i år. Presstödsnämnden har alltså nätt och jämnt hunnit börja behandla de aktuella bidragsbeloppen men naturligtvis prövat huruvida tidskrifterna är berättigade till bidrag eller inte. Man har kanhända också gjort någon å conto-utbetalning i det här läget. Men det betyder att vi fortfarande inte har någon säker bild av hur tidskriftsstödet verkar. Att i det läget plussa på bidragen med 10 % kan inte vara välbetänkt. Höjningen av posttaxan är i det här sammanhanget inte något avgörande argument för det var väl känt att stora taxehöjningar skulle komma. Det redovisades i presstödsammanhang redan vid 1975/76 års riksmöte. Reservanterna är ärliga nog att medge det, och den ärligheten vill jag ge dem en eloge för.

Men – handen på hjärtat, Olle Svensson – nog var man väl också redan våren 1977 på det klara med att kostnadsnivån i stort var i rörelse uppåt och det ganska snabbt. Och nog måste man ha haft klart för sig att ett stöd som startar med en så hög ingångssumma som 40 milj. kr. inte rymde någon indexgaranti och att anslaget måste få gälla oförändrat mer än det första året, ett år som får ge erfarenheter för framtida budgetöverväganden.

När det gäller tidningar på främmande språk är bilden något annorlunda. Genom riksdagsbeslutet våren 1975 fick invandrarverket ett anslag på 400 000 kr. för att kunna bedriva försöksverksamhet med bidrag till icke-svenskspråkiga tidningar. För budgetåret 1976/77 anslogs 600 000 kr. Våren 1977 tog man så principbeslutet om ett särskilt stöd till tidningar och tidskrifter på främmande språk med 3,5 milj. kr. Här tog man alltså ett relativt stort steg uppåt i anslagsgivningen. Ansökningstiden för bidrag utgick i höstas. Det är också här en mycket kort erfarenhetsperiod. Att budgetdepartementet för kommande budgetår äskar oförändrat anslag bör man därför se mot bakgrunden av denna korta erfarenhetstid.

Sammanfattningsvis: Under några år har riksdagen tagit flera beslut om ett omfattande stöd till dagspress, organisationstidskrifter och tidningar på främmande språk. Riksdagen har tagit dessa beslut och lagt motsvarande bördor på skattebetalarna därför att vi sätter så stort värde på en fri press med många stämmor, därför att vi i organisationstidskrifterna ser ett instrument för vår folkrörelsedemokrati och därför att vi också vill ge invandrarna i vårt land en chans att vårda sin ursprungskultur och sitt modersmål. Den som

Nr 97

Onsdagen den
15 mars 1978

*Stöd till dagspress-
sen m. m.*

Onsdagen den
15 mars 1978

*Stöd till dagspres-
sen m. m.*

tycker att vi är njugga på dessa tre områden bör nog ta sig en titt på hur det ser ut i andra länder världen runt. Jag försäkrar att vårt land står sig gott i den jämförelsen.

Men just därför att vi tagit på oss dessa utgiftsbördor tvingas vi till att sätta in dem i det stora budgetsammanhanget, särskilt nu i en tid när vår budgetsituation är så bekymmersam.

Jag känner ingen anledning att kommentera herr Tarschys anförande. Jag tycker heller inte att det är rätt plats och rätt tidpunkt att diskutera frågor om annonsskatten. Den frågan ligger faktiskt på ett annat utskotts arbetsbord och är inte föremål för kammarens beslut nu.

Låt mig så allra sist, eftersom utskottsmajoriteten nu äntligen får komma till tals, få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

OLLE SVENSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga några ord om Sven-Erik Nordins kommentarer till reservationen.

Vi utgår ifrån de uttalanden som gjordes när stödet till organisationspressen och även invandrarpressen infördes. Man talade då om ett mycket betydande stöd och anknöt just till demokratin. Man framhöll organisationspressens betydelse inte minst för kommunikationen i det demokratiska samhället, möjligheten för organisationerna att föra en debatt utåt och även föra en intern debatt inom organisationerna och mellan organisationsmedlemmarna. Stödet var starkt demokratiskt förankrat och det skapade stora förväntningar hos organisationspressen.

De förändringar vi förordar nu innebär att vi kan tillgodose dessa förväntningar och motverka den urholkning som här sker. Då utgår vi ifrån de faktiska höjningarna av kostnaderna, exempelvis genom den mycket stora ökningen av posttaxorna. I övrigt vill jag – med anledning av den debatt som föregått de båda andra ärenden som närmast kommer upp här – säga att pressutredningen skall studera stödets effekter på och betydelse för tidningsföretagens ekonomiska situation och över huvud taget utgå från hur ekonomin verkar för tidningarna.

Skillnaden mellan majoriteten och reservanterna är att vi utgår ifrån det faktiska läget när vi föreslår ökningar för organisationspressen och invandrarpressen. Daniel Tarschys har fört en debatt om pålagor för hela pressen som utgår från hypotetiska antaganden.

Jag anser att presstödet måste utgå från ett studium av det faktiska ekonomiska läget. Det måste vara ett selektivt stöd som bevarar mångfalden. Därför måste det utgå efter dessa principer och punktinriktas till de tidningar som verkligen behöver stödet.

DANIEL TARSCHYS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Sven-Erik Nordin förmanade mig att inte tala om annons-skatten eftersom den frågan inte är aktuell här i kväll. Jo, den är faktiskt

aktuell. Det är nämligen nästa punkt på föredragningslistan.

Olle Svensson ansåg att jag utgick från hypotetiska antaganden. Det är alldeles riktigt. Jag utgick från det hypotetiska antagandet att socialdemokraternas politik skulle vinna kammarens bifall. Jag hoppas det förblir en hypotes.

SVEN-ERIK NORDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig bara notera att Olle Svensson inte på något sätt lyckades beskriva sin reservation bättre än vad som gick att läsa sig fram till i utskottsbetänkandet. Påökningen med 10 % låter han vara helt beroende av höjningen av posttaxorna och den allmänna prisnivån. Men nog vet väl Olle Svensson som tidningsman mycket väl att man har en allmän prisrörelse i gång och att vi framför oss ser hur utvecklingen blir. Men det är en väsentlig skillnad mellan att få starta med ett nytt stort bidrag och att utgå ifrån en situation där många av de dagstidningar som får produktionsstöd i dag befinner sig – att man har vant sig vid ett bidrag av en viss storlek och naturligtvis då inte har några marginaler att ta av när inflationen rullar vidare.

I övrigt ser jag bara fram emot att tillsammans med Olle Svensson försöka se över detta i den snabbutredning som förestår.

GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Olle Svensson hade ingen replikrätt kvar när jag begärde ordet, men han fick chansen att komma tillbaka. Jag hade annars tänkt hjälpa honom att få tid till att svara på Daniel Tarschys fråga vad han och möjligen andra socialdemokrater har tänkt sig då det gäller presspolitiken när man dels vill höja annonsskatten, dubblera den, dels vill lägga på tidningsföretagen en ny kostnad i storleksordningen 50–60 milj. kr. om året. Det innebär alltså en ny pålaga för dagspressen i storleksordningen 100 miljoner.

Det säger sig självt att detta skulle bli besvärligt för varje annan bransch i samma storleksordning, men just för dagspressen skulle det i nuläget innebära mycket stora svårigheter, eftersom branschen, vad än Olle Svensson har för uppfattning, är något av en krisbransch där inte bara en rad mindre företag med låg täckning har så svår ekonomi att de lever mer eller mindre helt på understöd från staten, utan där också stora tidningsföretag – som ansågs vara mycket solida – har visat sig gå med förlust. I det läget vill alltså Olle Svensson komma med ytterligare pålagor.

Olle Svensson hade onekligen chansen att svara på frågan, men undvek det sorgfälligt. Här kom man verkligen att tänka på det gamla uttrycket "Argumentationen svag – höj rösten!" Olle Svensson höjde rösten i så hög grad att han också tappade bort själva tråden. Men frågan står kvar: Har man från socialdemokratiskt håll tänkt över vad resultatet blir? Eller ligger det möjligen så till att en av Olle Svenssons meningar signalerar den nya socialdemokratiska presspolitiken? Han sade ungefär så här: Man bör dra in avgifter från dem – jag antar han menar rika tidningar, för att använda hans språk – till dem som bäst behöver. Det är ju vad man hållit på med i flera år.

Nr 97

Onsdagen den
15 mars 1978

Stöd till dagspressen m. m.

Skall man nu ytterligare förstärka dessa mycket negativa effekter? Det är en given följdfråga om man nu, som Olle Svensson, vill komma in i ett läge där tydligen alla tidningsföretag skall få en framtid som subventionerade understödsföretag.

Jag förstår inte riktigt vad Olle Svensson menade med att tidningsbranschen i dag inte är någon krisbransch. Det är klart att det fortfarande förekommer att ett tidningsföretag går med vinst. Men om man ser på branschen i snitt visar det sig att avkastningen är mycket låg. Går man efter vanliga kalkylmässiga avskrivningar finner man att en mängd av de större företagen har en negativ avkastning. Detta skulle helt naturligt försämrats om man höjer pålagorna ytterligare.

Det må vara hänt att reklamskatten inte hör hemma under just den här rubriken, om man skall vara alldeles formell. Men som Daniel Tarschys påpekade kommer det ärendet alldeles strax, och det skall väl inte hindra Olle Svensson från att åtminstone svara på den fråga Tarschys ställde från början.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan och avvaktar med spänning Olle Svenssons riktiga svar.

OLLE SVENSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var intressant att få se Göthe Knutson som den store avantgardisten när det gäller presstödspolitiken. Jag har goda erfarenheter från tidigare pressutredningar och jag har den uppfattningen att om hans parti hade fått råda beträffande de presspolitiska åtgärderna, då hade vi haft en lätt lösning av problemen – för då hade ytterligare ett tjugotal tidningar dött och inte kunnat existera. Då kanske ett fåtal tidningar, dit upplagan hade koncentrerats, hade haft ett lysande ekonomiskt läge. Det är väl den situationen som Göthe Knutson eftersträvar.

Men vi utgår från det ekonomiska läge som branschen befinner sig i. Vi kommer inte i pressutredningen att motsätta oss en ingående analys av den frågan, men då utgår vi från nuläget. Skulle man hypotetiskt få sådana verkningar av förslag som socialdemokraterna har lagt att de skulle drabba tidningar på det sätt som här har beskrivits kommer vi naturligtvis att ta hänsyn till detta och inrikta de selektiva åtgärderna så att man bevarar en mångfald i pressen. Men det är oerhört svårt att få in branschstatistik från de rika tidningarna, och jag kan försäkra Göthe Knutson att hans tal om krisbransch inte kan statistiskt beläggas därför att tidningsägarna i dag inte redovisar en statistik som kan ge underlag för ett omdöme i vare sig den ena eller den andra riktningen. Kan herr Knutson påverka sin chef Ander till ett mer omfattande samarbete på den punkten är han att gratulera. Jag tror att han kommer att ha små framgångar om han skulle göra ett sådant försök.

GÖTHE KNUTSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Som svar på Olle Svenssons senaste fråga kan jag berätta för kammarerna – och Olle Svensson vet det; han visste det innan han ställde frågan – att ett stort tidningsföretag som han här avsåg var mycket tidigt ute

och erbjöd just samarbete, erbjöd samtryckning. Det var innan staten skulle behöva gå in och subventionera.

Sedan erinrar Olle Svensson om vad som skulle hända om mitt parti fått råda. Det var ju på det viset att den första pressutredningens förslag lades i en skrivbordslåda eller kanske i en papperskorg av den dåvarande socialdemokratiska regeringen. Det blev i alla fall inget presstöd utan det blev partistöd i stället. Det var inte bara från det dåvarande högerpartiets sida som man sade nej till ett selektivt presstöd. Frågan är, herr talman, om detta selektiva presstöd verkligen har åstadkommit de effekter som man förutsåg och som man från socialdemokratiskt håll har emfatiskt försökt hålla sig fast vid.

Det hette att detta presstöd skulle vara en hjälp till självhjälp. Men blev det på det viset att dessa tidningsföretag – såsom det tänktes – blev bärkraftiga genom att få den där hjälpen? Nej, i stället har man behövt ytterligare subventioner år efter år. Om andra företag hade varit i den situationen skulle de ha fått läggas ned och dö.

Beträffande Olle Svenssons inledning skall vi erinra oss att det hade fått lov att läggas ned åtskilliga borgerliga tidningar innan Olle Svenssons parti gick in och föreslog något stöd. Det lades ned tiotals högertidningar och andra borgerliga tidningar under slutet av 1940-talet och 1950-talet, men så hände det sig att en och annan socialdemokratisk tidning kom i nöd, och då blev det genast en krissituation.

Till slut detta om branschen som krisbransch eller inte. Olle Svensson! Om så många företag i en bransch lever på understöd, på statens nådegåvor, som fallet är i denna bransch, måste det rimligen vara en krisbransch – när dessutom även de bästa företagen har hamnat i den situationen!

OLLE SVENSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad gäller den presspolitiska historien är det riktigt att man först införde ett partistöd. Men så småningom mognade tanken på ett presstöd, och man införde ett selektivt sådant. Sedan det selektiva presstödet har införts har tidningsdöden stoppats. Det är resultatet av den åtgärden. Det kan Göthe Knutson aldrig förneka. Det finns statistik som visar utvecklingen mot allt färre flertidningsstäder.

Gunnar Sträng, som jag ser här i kammaren, och Gunnar Hedlund har gjort en stor presspolitisk och demokratisk insats genom att våga bryta marknadskrafterna och införa ett selektivt presstöd. Då sade motståndarna att detta var emot tryckfriheten och det anfördes alla möjliga argument mot det, men kan det vara mot tryckfriheten att hålla tidningar vid liv?

Jag vidhåller att tidningsbranschen inte är någon allmän krisbransch, och det finns ingen anledning att strö pengar över rika företag inom branschen och ge dem specialförmåner.

Inte heller har Ander bidragit med någon branschstatistik. Den frågan gick Göthe Knutson förbi. Det finns en oerhörd hemlighetsfullhet hos de rika tidningsföretagen, och därför finns det inget underlag för att tidningarna i gemen skulle ligga illa till. Däremot vet vi att lågtäckningstidningarna ligger illa till på grund av sin brist på annonser, och det måste vi möta genom

Nr 97

Onsdagen den
15 mars 1978

*Stöd till dagspres-
sen m. m.*

selektiva åtgärder. Då får vi inte kasta bort pengarna på generella bidrag, för då kan vi inte hålla tidningarna vid liv.

I dag står det i Dagens Nyheter:

"DN-koncernen återhämtar sig.

DN-koncernen väntar sig en kraftig återhämtning av resultatet i år. I fjol föll det från 33,8 milj kr --- till 7,9 milj. men för i år förutspås ett resultat på ca 30 milj."

Det är en intressant uppgift. Efter allt klagande kommer nu detta besked från en företrädare för högtäckningstidningarna.

Nej, låt oss slå vakt om den selektiva presstödspolitiken och om den demokratiska motiveringen för presspolitiken: att ha många tidningar därför att vi behöver information, kommentarer, granskning av makthavare och gruppkommunikation i samhället! Det var Gunnar Strängs motivering för presstödspolitiken. Det är en fin motivering att vilja förstärka den representativa demokratin genom en mångfald av tidningar. Ni önskar tydligen en återgång till koncentration, till brist på mångfald och på nyanserad debatt. Försvara inte en sådan död politik, Göthe Knutson!

GÖTHE KNUTSON (m) kort genmäle:

Herr talman! För det första vet alla och envar – och det borde även Olle Svensson ha lärt sig som chefredaktör för en tidning – att det inte finns några hemligheter då det gäller företagens bokslut. Jag har för min del konstaterat att samtliga tidningsföretag är mycket öppna i sina bokslutsredovisningar.

Jag tror att Olle Svensson nu har fått åtta chanser att svara på den ursprungliga fråga som Daniel Tarschys ställde i denna debatt och som jag sedan har upprepat för att ge Olle Svensson tillfälle att svara på den: Är det något som ni på socialdemokratiskt håll har tänkt över när ni menar att en bransch som innehåller så många krisföretag och som är så viktig skall drabbas av pålagor i storleksordningen 100 miljoner ytterligare per år?

Tidningsdöden stoppades, säger Olle Svensson. Ja, visst, men hur gick det med föresatserna att tidningsföretagen genom presstöd skulle få sådan hjälp till självhjälp att de skulle bli bärkraftiga? I stället fick de ytterligare behov av stöd, och det var det som man ofta på borgerligt håll varnade för. Samtidigt skapades en konkurrenssituation, där snedvridande effekter gjorde att andra företag fick det svårt. Sydsvenska Dagbladet i Malmö har redovisat att dess förluster i fjol på, om jag minns rätt, 9 miljoner framför allt berodde på annonsskatten. Senare har det tillkommit ytterligare problem genom att lönekostnadsstegringarna i denna personalintensiva bransch är så höga.

Jag skall ge Olle Svensson ännu en chans till svar på frågan: Har Olle Svensson och hans parti tänkt igenom den här situationen när de vill belasta branschen med ytterligare pålagor om 100 miljoner på ett enda år?

SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! En sak tror jag vi kan vara överens om, och det är att en årligen återkommande pressdebatt är nyttig. Den är nyttig av det skälet att den ger tillfälle att friska upp minnet av pressdebatter som varit och att beskriva den

långa, svåra och knaggliga väg som riksdagen har gått fram till det beslut som vi är redo att fatta i kväll och kring vilket det råder högeligen stor enighet.

Jag crinrar mig, precis som Olle Svensson, hur det under 1970-talets första år talades om att ett presstöds skulle stå i strid med tryckfrihetslagstiftningen. Så sent som för två år sedan, vill jag minnas, sade en mycket mäktig remissinstans: Varför skall inte de fria marknadskrafterna få verka fritt när det gäller tidningarna som i samhället i övrigt? Vad de situationer som uppstår när de fria marknadskrafterna får verka fritt innebär för tidningar har vi fått erfara! Det vet var och en som något litet har sysslat med tidningsutgivning.

Det är egentligen rätt fantastiskt att man trots dessa skilda uppfattningar har kunnat lotsa sig fram till den relativt stora enighet som råder. Vi har nått samlande lösningar. Om pengar är vi i stort sett överens. Det är egentligen bara marginaler – som Olle Svensson och jag knappast har fått tillfälle att diskutera med varandra – som skiljer utskottsmajoritetens ståndpunkt från reservanternas. Låt mig bara säga att det i propositionen föreslås ett förslagsanslag. Detta betyder att det finns en viss marginal även när det gäller de 40 miljonerna till tidskriftsstöd, liksom när det gäller stödet till tidningar på främmande språk.

Det var egentligen inte detta som gjorde att jag begärde ordet så här allra sist. Jag hyste nämligen där jag satt i bänken en viss medkänsla med de talare som anmält sig på talarlistan i nästa ärende, där vi verkligen skall diskutera reklamskatten och annonsskatten. De har nu fått uppleva hur ivriga företrädare för konstitutionsutskottet liksom skummat grädden av diskussionsmjölken. Även om jag har klart för mig att ordet är fritt i denna kammare undrar jag om vi inte borde kunna ålägga oss den lilla restriktionen att vi håller debatten kring den ärendepunkt på kammarens föredragningslista som är uppe till behandling. Jag tror att vi skulle tjäna tid på det. Vi skulle få ett större intresse, och vi skulle känna större trivsel.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 3 och 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Hilding Johansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Gusti Gustavsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 24 mom. 3 och 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Hilding Johansson m. fl.

Nr 97

Onsdagen den
15 mars 1978

Stöd till dagspressen m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Olle Svensson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158
Nej - 143
Avstår - 1

Mom. 5 och 6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 5 Reklamskatt

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1977/78:33 med anledning av motioner om reklamskatt.

I detta betänkande behandlades motionerna

1977/78:415 av Gunnar Olsson m. fl. (s) och

1977/78:864 av Hilding Johansson m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen i enlighet med vad som anförts i motionen 1977/78:863 skulle anta av motionärerna framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam, innebärande att de reklamskattelättnader för dagspressen som riksdagen beslutade under hösten 1977 och som gällde fr. o. m. 1978 skulle avvecklas.

Utskottet hemställde

1. beträffande skärpt beskattning av dagspressen att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:864,
2. beträffande skärpt beskattning av annonsblad att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:415.

Reservation hade avgivits av Erik Wärnberg, Valter Kristenson, Rune Carlstein, Olle Westberg i Hofors, Hagar Normark, Curt Boström och Bo Forslund (samtliga s) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:864 skulle anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam.

RUNE CARLSTEIN (s):

Herr talman! Skatteutskottet har i sitt betänkande 1977/78:33 behandlat två motioner angående annonsskatten. Utskottets borgerliga majoritet har, med hänvisning till att frågan om annonsskatten nyligen behandlats av riksdagen, i en kort skrivning hemställt om avslag på motionerna.

Nu har kammaren under en timmes tid fått lyssna till en debatt om just annonsskatten, som alltså även det här ärendet handlar om. Egentligen skulle

man kunna nöja sig med att under hänvisning till den förda debatten yrka bifall till reservationen vid skatteutskottets betänkande nr 33. Jag vill ändå knyta några reflexioner till den reservation som vi socialdemokrater fogat till detta utskottsbetänkande.

I motionen 1977/78:864 av Hilding Johansson m. fl. socialdemokrater föreslås att den lättnad i beskattningen av annonser i dagspressen som riksdagen beslutat att införa fr. o. m. innevarande år skall avvecklas. Vi socialdemokrater har tidigare gått emot dessa skattelättnader, och vi har i denna reservation fullföljt vårt tidigare ställningstagande.

Det sades i den föregående debatten att det finns en stor uppslutning kring uppfattningen att press och övriga massmedia är av avgörande betydelse för den representativa demokratin. Därom torde vi vara överens. Genom tillkomsten av det statliga presstödet, som vi talade om i den förra debatten, har samhället tagit på sig ansvaret för att garantera pressen möjligheter att även i fortsättningen fylla en viktig funktion i samhällsdebatten. Syftet med presstödet har varit att stoppa tidningsdöden och så långt som möjligt upprätthålla den nödvändiga konkurrensen på tidningsmarknaden. Pressstödet har varit framgångsrikt så till vida att nedläggningarna i stort sett har upphört sedan produktionsbidraget infördes. Konkurrensen mellan dagstidningarna har sålunda kunnat upprätthållas och skilda uppfattningar har kommit till uttryck.

Detta innebär emellertid inte att andratidningarnas situation är särdeles lätt. Dessa tidningar har fortfarande stora ekonomiska bekymmer, och de kommer även i fortsättningen att vara beroende av statens stöd för sin utgivning. Man kan lugnt påstå att det finns ett uppenbart behov av att förstärka stödet till andratidningarna. Svårigheterna för lågtäckningstidningarna ligger främst i den ojämna konkurrensen. De stora tidningarna dominerar annonsmarknaden. De får annonsinkomsterna, vilka är helt avgörande för en tidnings ekonomi. Med de stora annonsinkomsterna följer ökade resurser, som i sin tur ger nya läsare. När man därför sänker annonsskatten på det sätt som den borgerliga majoriteten i riksdagen beslutat, leder det till ett resultat som är direkt motsatt det man avsett med produktionsbidraget till lågtäckningstidningarna. De stora tidningarna har de stora annonsintäkterna och därmed också den största nyttan av sänkningen av annonsskatten. Det blir de rika tidningarna som får de största lättnaderna. Det är en form av selektivt stöd, som främst riktar sig till de bäst ställda tidningarna.

Eftersom åtgärden att sänka annonsskatten kostar statskassan 43 milj. kr. och dåligt överensstämmer med vår uppfattning om hur presstödet bör vara utformat, anser vi reservera oss att lagen om skatt på annonser och reklam snarast bör ändras och få den lydelse den tidigare hade.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen av Erik Wärnberg m. fl.

Nr 97

Onsdagen den
15 mars 1978.

Reklamskatt

Onsdagen den
15 mars 1978

Reklamskatt

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! I det här betänkandet behandlas bl. a. en motion där undertecknad tillsammans med Arne Nygren och Gusti Gustavsson begär förslag till en särskild beskattning av annonser i s. k. annonsblad. Utskottet avstyrker motionen under hänvisning till den nyligen tillsatta pressutredningen.

Då vi från socialdemokratiskt håll vid flera tillfällen gett uttryck för vår oro beträffande fortsatt utveckling av annonsbladsmarknaden, vill jag gärna under några minuter teckna bakgrunden till vår syn på annonsbladens inverkan på den reguljära dagspressen, detta delvis som en följd av den annonsbladsmarknad vi har i mitt eget hemlän Värmland, i nordvästra Skåne, Göteborgsområdet och Kopparbergs län, för att nämna några områden i landet.

Det är nämligen otvetydigt så att många dagstidningar i dag kämpar en ojämn kamp mot annonsbladen. Och det är helt klart att man kämpar med olika utgångslägen. Annonssbladen har ett syfte: att plundra annonsmarknaden på pengar. Annonssbladen för ut ett reklambudskap, ibland i form av rena annonsblad, ibland "maskerade" till tidningar med ett visst mått "redaktionell" text. Den "redaktionella" texten kan på intet sätt jämföras med dagspressens redaktionella material, utan är för det mesta ren textreklam, dvs. annonsbudskap som givits artikelns dräkt. Detta är självfallet ägnat att sprida förvirring hos den tidningsläsande allmänheten – vem är det egentligen som ansvarar för det som står i tidningen? Tidningen själv eller annonsörer? Utan att göra sig skyldig till en undervärdering av tidningsläsare, kan man konstatera att det är svårt för ett stort flertal att ha distinktionerna mellan olika tidningar helt klara för sig. I förlängningen av detta kan också komma en sviktande tilltro till det tidningarna säger, grundlagd alltså av gratistidningarnas medvetna textreklam.

Annonserna utgör dagstidningarnas ekonomiska ryggrad. Utsätts tidningarna för konkurrens på denna marknad – och framför allt för konkurrens på ojämlika villkor – hotas tidningarnas existens. För en annonsör måste självfallet annonsbladen verka lockande. I motsats till lokaltidningen erbjuder annonsbladet en 100-procentig hushållstäckning – i många fall dessutom till ett lägre pris. Släpper man här marknadskrafterna fria är det lätt att se vad resultatet blir: lokaltidningarna kommer undan för undan att slås ut av annonsbladen, eller alternativt kräva ett allt större statligt stöd för att över huvud taget överleva.

Alla partier säger sig slå vakt om yttrandefriheten. Helt självklart är en mångfald tidningar med olika politiska färger en garanti för fri åsiktsbildning och en möjlighet för flera människor att komma till tals och ge uttryck för olika uppfattningar i skilda frågor.

Är man överens om att mångfalden behövs i tidningsfloran, då finns två handlingsalternativ.

Det ena är en kombination av de fria marknadskrafternas spel och statliga subventioner, dvs. man låter annonsbladen rycka undan den ekonomiska grunden för dagstidningarna, främst då lokaltidningarna. Men för att rädda

livet på tidningarna ges dessa statligt stöd.

Det andra alternativet är att skapa en rimligare konkurrenssituation mellan annonsbladen och dagstidningarna. En undersökning som Svenska Journalistförbundet gjort visar, att skulle man sätta annonsbladen i samma ekonomiska situation som dagspressen skulle reklamskatten uppgå till 74 %. Det är *den* sneda konkurrenssituationen som i dag råder mellan annonsblad och lokaltidningar.

Herr talman! Sammanfattningsvis: Annonssbladen utgör ett hot mot den svenska dagspressen och då främst mot lokaltidningarna genom att man konkurrerar med dessa på mycket ojämlika villkor. Det är alltså inte en traditionell konkurrenssituation, där en stark konkurrerar ut en svag med ungefär liknande verksamhet, utan det är en situation där två skilda företagstyper befinner sig på samma marknad – eller rättare, där en helt ny företagstyp gör en inbrytning på en marknad, som av tradition befolkats bara av dagspressen. Detta hot mot dagspressens existens är ett hot mot yttrandefriheten och ett hot mot sysselsättningen för journalister, grafiker och andra anställda inom pressen.

Annonssbladen utgör också ett hot mot yttrandefriheten på så sätt, att de hos allmänheten skapar förvirring och misstro mot tidningar. Vissa annonsblads tidningsliknande utseende gör att allmänheten förväxlar annonsblad med riktiga tidningar. Annonssbladens blandning av traditionella annonser och annonser som kamouflerats till redaktionellt material skapar en misstro, som kan smitta av sig till riktiga tidningar.

För tidningsägare samt journalister och andra anställda på tidningar är hotet från annonsbladen en realitet. Det är något som skapat en oro för framtiden. I ett kortsiktigt perspektiv är annonsbladen oförargliga. De tar in några kronor här och där på att samla in de lokala affärsmännens annonser och dela ut dem till ortens alla hushåll. I ett längre perspektiv utgör annonsbladen, anser vi motionärer, ett dödligt hot mot hela den svenska pressen.

Herr talman! Jag ämnar mycket noga följa vad utredningen kommer till och skall för den skull inte nu ställa något eget yrkande.

I detta anförande instämde Elvy Nilsson, Ove Karlsson, Gusti Gustavsson och Arne Nygren (samtliga s).

KURT SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Sedan regeringsskiftet har riksdagen på olika områden fattat många beslut varigenom tidigare gällande lagar antingen ändrats eller också ersatts med nya. De borgerliga partierna har en annan uppfattning än socialdemokraterna och har numera möjlighet att omsätta sina önskemål i praktiskt handlande. Innan regeringsskiftet var verkligt, lade socialdemokraterna fram sina förslag, vilka ofta vid utskottsbehandlingen ledde till borgerliga reservationer. Allt är således, för att citera Grönköpings Veckoblad, precis detsamma fast tvärtom.

Det är ganska anmärkningsvärt att vi knappt hinner låta ett riksdagsbeslut

Nr 97

Onsdagen den
15 mars 1978

Reklamskatt

träda i kraft, förrän socialdemokraterna via motioner kräver en återgång till det gamla. "Skam den som ger sig", tycks vara mottot. Så är exempelvis fallet i det betänkande som vi nu diskuterar.

Genom ett riksdagsbeslut från hösten 1977 har 12 § i lagen om skatt på annonser och reklam fr. o. m. den 1 januari 1978 fått en ny lydelse. Lagen har således i dag varit i kraft 2 1/2 månad, men redan innan den nått den ringa åldern av 1 månad kom ett socialdemokratiskt krav på att vi skulle ändra lagstiftningen och återgå till vad som förut gällde. Om detta krav, som återfinns såsom reservation i utskottsbetänkandet, säger skatteutskottet kort och gott: "Med hänsyn till att denna fråga relativt nyligen behandlats av riksdagen finner utskottet inte skäl att gå in på någon förnyad prövning av densamma utan avstyrker bifall till motionen 864."

Den som vill söka ytterligare skäl finner sådana i reciten, där skatteutskottet i höstas i ett yttrande till konstitutionsutskottet lade fram sina synpunkter på frågan.

Jag ber, herr talman, med det sagda att få yrka bifall till utskottets hemställan.

DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Sven-Erik Nordin är en stor vän av var sak på sin plats. Han har uppmanat oss att diskutera presstöd för sig och presskatter för sig. Jag hoppas att han förlåter alla de talare i den senaste diskussionen som har blandat ihop de båda frågorna. Jag hoppas att han förlåter också mig för att jag drar några slutsatser ur de två diskussioner som vi har haft här i kväll.

Det finns en hel del saker vi är överens om. Vi är överens om att presstödet har gjort stor nytta. Vi är överens om att presstödet även i fortsättningen huvudsakligen bör vara selektivt. Vi är överens om att presstödet behöver ses över. Vi är också överens om att man inte skall strö pengar över tidningarna, som Olle Svensson uttrycker saken. Ingen har veterligen föreslagit att man skall strö pengar över tidningarna.

Vi är *inte* överens om att skärpa pressbeskattningen. Majoriteten säger tvärtom nej till den mycket starka skärpning av pressbeskattningen som socialdemokraterna föreslår. De föreslår höjningar på två olika sätt: dels genom höjning av annonsskatten, dels genom de s. k. strukturavgifterna.

Jag har frågat – och Göthe Knutson har upprepat min fråga – hur socialdemokraterna har tänkt sig att den här skärpningen skall slå på den svenska dagspressen. Vilka effekter tänker man sig? Vilka tidningar är det som kan bära den skärpningen? Jag vill väl inte påstå att jag fått så mycket svar på den frågan. Någon klar redovisning av det djupare tänkandet bakom förslagen har inte kommit fram.

I sitt senaste anförande sade Olle Svensson att om det blir några problem får vi väl öka det selektiva stödet. Den tanken återkommer faktiskt också i reservanternas skrivning, där det sägs att man i stället bör använda de 43 miljonerna i annonsskatteinkomster till ett selektivt presstöd.

Men då uppstår en fråga som jag gärna skulle vilja ställa till Rune Carlstein. Socialdemokraterna har ju i år gått fram med en mycket ordentlig skugg-

budget. Man redovisar mycket noggrant vilka ytterligare utgifter man vill göra, och man redovisar vilka ytterligare intäkter man vill ta in. Men på den här punkten redovisar man bara ytterligare intäkter. Man redovisar i den socialdemokratiska skuggbudgeten att man vill ta in ytterligare 43 miljoner i annonnsskatt. Däremot finns det inte, vad jag kunnat upptäcka, någon redovisning av en höjning av det selektiva presstödet.

Det förefaller alltså som om tanken att man i stället bör öka det selektiva presstödet t. v. är en platonisk kärleksförklaring till pressen. Det är en vacker föresats men inte en föresats som man är beredd att realisera. Den reella effekten av den socialdemokratiska presspolitiken 1978 är en ordentlig skärpning av skattetrycket på den svenska dagspressen.

RUNE CARLSTEIN (s):

Herr talman! Kurt Söderström säger att vi har brått med att försöka få ändringar till stånd. Ja, vi har ju motionsrätt och den utnyttjar vi naturligtvis för att försöka få rätsida på de förslag som ni har lagt fram. Vi vore dumma, om vi inte tog tillfället i akt att diskutera de åtgärder ni har genomfört.

Daniel Tarschys säger att vi har föreslagit skärpning av skatten. Men det är ju på det sättet att det genomfördes en lättnad för vissa tidningar på 43 milj. kr. Vi har vänt oss mot den lättnaden därför att den inte var nödvändig. Många av de tidningsföretag som gynnas redovisar miljonvinster. De får alltså en ytterligare förstärkt ställning i jämförelse med de s. k. lågtäckningstidningarna. Då snedvrider man det konkurrensförhållande mellan lågtäckningstidningen och högtäckningstidningen som vi har försökt förbättra för att vi skall få en mångfald i presskören. Effekten av det förslag som riksdagen tidigare har godtagit innebär en snedvridning, och vi vill återgå till den gamla ordningen.

Vi har inte föreslagit att pengarna skall användas omedelbart för utökat stöd till lågtäckningstidningarna. Vi har sagt att det kan bli nödvändigt att förstärka stödet ytterligare för dem, om utvecklingen fortsätter på samma sätt som nu. Då får vi ta ställning till ett förslag om det när vi kommer dit. Men om riksdagen följer den socialdemokratiska reservationen, så innebär det i dagens läge att vi sparar 43 milj. kr. jämfört med om vi följer utskottsmajoritetens förslag.

Sedan är det ju inte så att dessa pengar betalas av tidningarna. Mig veterligt betalas annonnsskatten av annonsörerna och konsumenterna. Så rysligt synd är det därför inte om de tidningar som det här är fråga om.

DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka Rune Carlstein för svaret på min fråga. Det bekräftar ju den bild vi har fått här i kväll, nämligen att socialdemokraterna i år kraftigt skärper beskattningen på dagspressen men inte föreslår någon ytterligare ökning av det selektiva stödet.

GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Efter Rune Carlsteins inlägg krävs det en liten korrigerings- eller i varje fall krävs det att jag gör ett konstaterande. Annonsmarknaden är i

Nr 97

Onsdagen den
15 mars 1978

Reklamskatt

dagens läge icke så beskaffad att den står för hela reklamskatten och för en höjning av annonsskatten med i det här fallet 43 miljoner. Vi har som bekant fortfarande en svag konjunktur, och tidningarnas annonsintäkter är i vikande. Under slutet av fjolåret var detta mycket markant.

Det är därför en absolut bakvänd ordning att skärpa beskattningen, när marknaden redan är så hårt pressad att den viker. Där brister det sålunda i grunden för den argumentation som herr Carlstein för, och det borde beaktas när socialdemokraterna skriver sina motioner.

Sedan konstaterar jag i likhet med Daniel Tarschys att det nu är klarlagt att socialdemokraterna i år vill skärpa pålagorna för tidningarna med ca 100 milj. kr. Det rimmar dock inte med de uttalanden som här gjorts av de två socialdemokratiska talarna i debatten vad gäller sättet att klara tidningarnas ekonomi i nuvarande situation. Olle Svensson sade att han vill ge stöd åt tidningarna om de får det besvärligt. Det är en anmärkningsvärd ordning att för företag som har det mycket svårt göra det ännu svårare, för att sedan få ge ytterligare stöd. Resultatet blir naturligtvis att dessa företag blir ännu mera beroende av statsmakten.

Slutligen konstaterar jag att det ligger mycket i de synpunkter som Gunnar Olsson här anförde rörande annonsbladen.

RUNE CARLSTEIN (s):

Herr talman! Efter att ha lyssnat på Göthe Knutsons och Daniel Tarschys inlägg vill jag fråga de båda talarna: Fungerar inte de skattelättnader som vi har genomfört för dagspressen när det gäller annonsskatten på det sättet att hjälpen går även till de tidningar som redovisar miljonvinster?

Det är väl ändå på det sättet, Göthe Knutson, att det finns en rad tidningsföretag i vårt land som redovisar miljonvinster. Dessa tidningar har dock som största inkomstkälla just annonsintäkterna. Får de inte genom ert förslag ett rejält statligt bidrag till följd av att ni på detta sätt sänker skatten för just dem?

GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! I ett trängt läge är varje sänkning av en skatt eller en avgift givetvis till fördel, men det är alldeles uppenbart att det inte är tillräckligt. Jag har tidigare, herr talman, i motioner och här i kammaren pläderat för ett fullständigt slopande av annonsskatten, dvs. den 6-procentiga reklamskatten. Jag vill också gärna uttala förhoppningen att kammarens ledamöter då frågan är uppe till behandling nästa gång har att ta ställning till ett beslut om slopande av hela denna skatt.

Som svar på herr Carlsteins inlägg vill jag säga ytterligare en sak. Visst finns det tidningsföretag som redovisar miljonvinster, men miljonvinster är ju inget mått på lönsamhet. Lönsamheten måste rimligen beräknas i procent på det arbetande kapitalet, på omsättningen osv. Om ett företag har en omsättning på låt oss säga 50 milj. kr., vore det förskräckligt om det inte hade en miljonvinst. Men väldigt många av dessa företag har inte ens det, tvärtom har de miljonförluster.

DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Vi har i kväll diskuterat presstödet och pressbeskattningen. Jag vill hävda att det är två olika saker. Presstödet är det positiva bidrag som staten ger för att hjälpa pressen, medan pressbeskattningen är de pengar man tar in från pressen. Detta är, enligt min mening, en viktig distinktion, och jag vill svara herr Carlstein med att säga att den distinktionen bör stå fast. Det går inte att kalla skattesänkningar för generella subventioner. En skatt är en skatt och ett bidrag är ett bidrag.

Vad vi har riktat oss mot är inte att man vill hjälpa pressen, för det vill även vi göra, utan att man vill göra det svårare för de stora tidningarna här i landet som kan ge oss en ordentlig utrikesbevakning, en god kulturjournalistik och ett rejält samhällsreportage. Den pressen är viktig för opinionsbildningen, för demokratin och för vår information om vad som händer i världen och därför skall vi inte belägga den med en extra straffbeskattning.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Erik Wärnberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Rune Carlstein begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 33 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Erik Wärnberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Rune Carlstein begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 158

Nej – 143

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6 Särskild strukturavgift

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1977/78:32 med anledning av motioner om särskild strukturavgift, m. m.

BO FORSLUND (s):

Herr talman! Till detta betänkande har fogats ett särskilt yttrande av socialdemokraterna, och det får ses som en konsekvens av vår partimotion

Nr 97

Onsdagen den
15 mars 1978

*Särskild struktur-
avgift*

om inrättande av strukturfond.

När nu majoriteten vid tidigare kammarbehandling avslagit vårt förslag till strukturfond så faller givetvis finansieringen av densamma. Av den anledningen har socialdemokraterna i skatteutskottet inte funnit det möjligt att avge någon reservation i föreliggande betänkande. Men genom vårt särskilda yttrande har vi velat markera att vi inte funnit frågan mindre angelägen än när den behandlades i utskottet i samband med motionen 1451.

Ökat kapitaltillskott och ökad investeringsvilja i företagen har inte minst under de senaste veckorna varit föremål för diskussioner. Det ser därför i dag märkligt ut att några dagar efter att man har avslagit vår motion om strukturfond tillsätter statsministern en arbetsgrupp som har till uppgift att försöka finna former att stärka investeringsviljan och stödja nya produkter för att stimulera sysselsättningen.

Jag konstaterar att om man hade anslutit sig till den socialdemokratiska motionen så hade man inte behövt bemöda sig om det aktstycket.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7 Särbeskattning av makars B-inkomst och förmögenhet

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1977/78:34 med anledning av motioner om särbeskattning av makars B-inkomst och förmögenhet.

KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! I motionen 285 har jag begärt en utredning om möjligheten att införa särbeskattning av makars förmögenhet. Orsaken kräver knappast några längre förklaringar. Äktenskapet är i dag inte längre en försörjningsinstitution för den ena eller den andra av makarna. Båda skall betraktas som självständiga individer, och den omständigheten att de är gifta med varandra skall i princip inte ha någon inverkan på deras ekonomiska självständighet.

Redan vid 1970 års skattereform, när särbehandlingen av inkomst av tjänst infördes, framhöll dåvarande departementschefen att en beskattning som i väsentliga hänseenden var oberoende av kön och civilstånd enligt hans mening var naturlig i dagens samhälle. Efter det har frågan varit uppe till behandling här i riksdagen ett antal gånger, och senast har den behandlats på tio sidor i 1972 års skatteutrednings betänkande. Den utredningen sade då att det från teoretiska synpunkter inte är tillfredsställande med ett system av blandad sär- och sambeskattning utan att det av principiella skäl vore önskvärt att införa en helt individuell beskattning. Utredningen medgav dessutom att det från taxeringsteknisk synpunkt vore en fördel med fullständig särbeskattning.

Efter alla dessa från min sida sett helt riktiga påståenden kommer sedan den invändningen, att det av praktiska skäl inte har varit möjligt för

utredningen att nu föreslå fullständig särbeskattning! Jag skall inte i kväll argumentera emot utredningen, utan jag nöjer mig med att konstatera att 1972 års skatteutredning därmed har använt två av de vanligaste argument som jämställdhetsmotståndarna brukar ta fram – jag har en lista på tio sådana. Det första argumentet är att det är en riktig princip men att vi inte har tid just nu. Det andra argumentet är att principen är riktig men att följderna av den önskade ändringen i enstaka undantagsfall kan vara osäkra, så att vi måste tänka oss för ett tag till.

Herr talman! Om man sysslar med jämställdhetsfrågor – och frågan om fullständig särbeskattning är faktiskt en jämställdhetsfråga – är man van vid att utvecklingen segar sig fram. Skatteutskottet har i det betänkande vi nu behandlar visserligen inte hemställt om bifall till motionen, men eftersom utskottet inte heller har argumenterat emot påståendena om att det här är av principiell betydelse, har jag inte reserverat mig. Visst kan vi vänta på remissbehandlingen av 1972 års skatteutredning – vi har, som jag sade, vanan inne att vänta!

Jag skall sluta med bara en liten ytterligare kommentar till utskottets skrivning. Det är riktigt att åtskilliga komponenter i reglerna om beskattning av makar förbigås i motionerna, men, herr talman, det är ju bl. a. därför som det behövs en ordentlig utredning innan man tar steget fullt ut! Jag har inte begärt en omedelbar lagändring; jag har bara begärt att man skall börja förbereda den.

Vi är såvitt jag förstår ense om principen. Då gäller det bara att bli ense om när vi skall börja leva upp till våra principer.

Jag har, herr talman, inte något yrkande.

Andre vice talmannen TAGE MAGNUSSON (m):

Herr talman! Det är rätt som fru Ahrlund sade. När vi år 1970 genomförde särbeskattning för arbetsinkomster, gick man inte hela vägen ut och införde denna särbeskattning även för kapitalinkomsterna. Detta har inneburit att den som haft en mindre kapitalinkomst har fått sammanläggning med den andra makens inkomst, som kanske bestått i en större arbetsinkomst. Därmed har den lilla kapitalinkomsten kommit att drabbas av en mycket hård marginalbeskattning.

Vi har en s. k. frigräns om kapitalinkomsten inte uppgår till 2 000 kr. I sådana fall sker ingen sammanläggning, men så snart inkomsten överstiger dessa 2 000 sker sammanläggning av hela beloppet. Därmed drabbas vederbörande av en orimligt hård beskattning. Vi har flera gånger framfört krav i denna fråga i motioner. 1972 års skatteutredning har sysslat med frågan. Nu måste man tydligen också invänta besked från andra utredningar innan man kan ta ställning. Vi har inget annat yrkande än det som framkommit i utskottet, men i ett särskilt yttrande har vi velat markera att det föreligger ett synnerligen stort behov av att snarast möjligt få en rättelse till stånd på denna punkt, alldenstund här sker en orättvis beskattning.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Nr 97

Onsdagen den
15 mars 1978

*Särbeskattning av
makars B-inkomst
och förmögenhet*

Onsdagen den
15 mars 1978

*Särbeskattning av
makars B-inkomst
och förmögenhet*

ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! Såsom de andra talarna nämnt är det inga nya frågor som behandlas i skatteutskottets betänkande nr 34. Tvärtom har frågorna om en total skatteåtskillnad av makar varit på tapeten många gånger sedan riksdagen 1970 beslutade om obligatorisk särbeskattning. Denna gällde s. k. A-inkomster, dvs. inkomst av tjänst, jordbruk och rörelse, i de senare fallen om den skattskyldige verkligen deltog i verksamheten.

Utskottet har i sitt yttrande pekat på att 1970 års reform grundade sig på arbetsmarknadspolitiska motiv men också på rättviseskäl. Sådana motiv kan knappast återopas i fråga om s. k. B-inkomster, som fortfarande sambeskat-
tas. Med B-inkomster menas då kapitalinkomster, inkomst av jordbruk och rörelse där den skattskyldige knappast gör någon insats, liksom periodiskt understöd. I dessa fall tycker nog jag att det snarare är rättvist att det sker en gemensam beskattning, så att den inkomsttagare som har den största inkomsten blir bestämmande för progressionens höjd. I ett läge när vi ställer ökade krav på uppoffringar från medborgarnas sida har jag svårt att föreställa mig att det är på detta område som vi skall göra skattesänkningar.

I sina senaste betänkanden har utskottet inte gjort något direkt ställnings-
tagande till en fullständig individuell beskattning av alla slags inkomster, utan man har nöjt sig med att hänvisa till 1972 års skatteutredning som man ansåg också skulle ta upp de här frågorna. Nu har denna utrednings betänkande kommit, och utredningen har tagit upp ämnet till en rätt grundlig granskning, vågar jag påstå. Utskottet har därför beslutat avstyrka de motioner som väckts om utredning resp. beställning om förändring av gällande bestämmelser. Man är också överens om att en prövning kan bli aktuell inom en rimlig framtid, då ju ärendet har en principell räckvidd.

Men secan är det kanske slut med enigheten. Jag har en känsla av att de som står bakom det särskilda yttrandet till varje pris vill ha en ändring av nuvarande ordning när 1972 års skatteutrednings förslag närmare granskas, medan majoriteten, som var rätt stor, ansluter sig till de slutsatser som skatteutredningen kommit till, nämligen att det finns så många praktiska komplikationer vid en förändring att det principiella skälet för en reform får vika.

Utredningen anser liksom utskottsmajoriteten bl. a. att risken för skatteflyktstransaktioner är överhängande. Med gällande regler för äktenskapslagstiftningen skulle skentransaktioner vara ofarliga för kontrahenterna men kunna ge betydande skattevinster. Och jag vågar nog påstå – i motsats till Karin Ahrlund – att det inte bara är i enstaka undatagsfall det kan bli besvärligheter, utan det kommer att bli rätt så många fall. Någon general-klausul som kanske behövs mot skatteflykt har vi ju ännu inte, utan skentransaktionerna skulle nog kunna genomföras.

Utskottet anser alltså att innan man över huvud taget överväger några förändringar på den här punkten bör familjelagssakkunnigas utredningsarbete inväntas. Det är nämligen möjligt att förändringar av vittgående art kan framkomma angående äktenskapets ekonomiska och civilrättsliga ställning framöver.

Det är inte bara i fråga om sambeskattnings av vissa inkomster som man i dagens regler har tagit hänsyn till att äktenskapet fortfarande är en ekonomisk enhet. På skatteområdet finns också många fler exempel. Det blir en skattereduktion på 1 800 kr. när bara en av makarna förvärvsarbetar. Schablonavdragen på kapitalinkomster är dubbelt så stora om det är två makar som får göra dem. Den ena makens allmänna avdrag kan överföras till den andra maken, och förlustavdrag kan likaså överföras till den andra maken. Det blir dubbelt så stora försäkringsavdrag om man är gift som om man är ogift. Det är alltså en hel serie av fall där man i dag har tagit konsekvenserna av att äktenskapet är en juridisk och ekonomisk enhet. Skall man vara konsekvent, så måste man ju ta med allt detta. Och det bör man vänta med, anser vi, tills familjerättssakkunniga är färdiga.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

KARIN AHRLAND (fp) kort genmäle:

Herr talman! Erik Wärnberg och jag är förmodligen ense på en punkt – vi kan mycket väl diskutera borttagandet av 1 800-kronorsavdragen osv. i samband med den här frågan. Vi kan se på frågan fullständigt. Däremot är vi absolut inte ense när Erik Wärnberg säger att 1972 års skatteutredning har gjort en grundlig granskning. Jag tycker inte att tio tolv sidor innebär en grundlig granskning. Vi behöver en ordentlig utredning. Om den kommer i samband med familjelagssakkunnigas betänkande och det betänkandet kommer inom överskådlig tid kan jag gärna vänta till dess.

Sedan vill jag också göra den invändningen att Erik Wärnberg bara talar om skattelättnader. Utskottet skrev att det i vissa fall även kan bli skatteskräpningar. Jag är medveten om båda fallen – för mig är principen det viktiga.

Andre vice talmannen TAGE MAGNUSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är litet beklagligt att Erik Wärnberg tycker att det är rättvist att man fortsätter att lägga ihop makarnas inkomster på ett sätt som innebär att den av makarna som har en liten kapitalinkomst drabbas av en hård marginalbeskattning bara därför att den andra maken har en sådan. Det kan inte vara rättvist. Erik Wärnberg säger att man inte kan rätta till detta av den anledningen att det då genast skulle ske en massa skatteskoj. Men vi kan väl i rimlighetens namn inte i längden godkänna orättvisa beskattningar bara därför att det finns en eller annan som inte är seriös och som möjligen skulle utnyttja sådana här tillfällen. Det är i så fall myndigheternas sak att se till att sådant skattefusk inte sker. Det viktiga är att vi får en så rättvis beskattning som möjligt för alla de människor som är seriösa och betalar sina skatter på ett riktigt sätt.

ERIK WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! 1972 års skatteutredning har på punkt efter punkt tagit ställning till varför de här komplikationerna finns. Det tror jag Karin Ahrlund kan hålla med om, om hon läser de här 10, 11 eller 12 sidorna. Man har tagit upp vilka komplikationer en särbeskattning kommer att medföra på olika

*Särbeskattning av
makars B-inkomst
och förmögenhet*

områden så länge vi har dagens äktenskapslagstiftning. Man har redogjort för förhållandena, och jag tycker man har anfört mycket starka skäl när man säger att om vi får andra regler på giftorättens område finns det möjligheter till en förändring, men innan vi får det är läget väldigt besvärligt.

Om det skulle finnas en möjlighet att begränsa frågan till att säga att vi vet vad den ena maken har för inkomst av kapital och att vi vet vad den andra maken har för inkomst av kapital, skulle saken vara betydligt enklare. Men vi vet också att det är oerhört lätt att göra skentransaktioner mellan två äkta makar med dagens civilrättsliga regler på äktenskapets område. Det innebär ingen som helst risk att göra vilka transaktioner som helst, att föra över från den ena till den andra, för att komma undan skatten. Det är de orsakerna som gör att jag tycker att dagens system är mer rättvist än det som det särskilda yttrandet anvisat.

INGRID ANDERSSON (m):

Herr talman! Med anledning av motionen 656 skall jag be att få anföra några synpunkter.

Jämställdhet är något som eftersträvas och förfäktas på snart sagt alla områden inom arbetslivet, i människors relationer till varandra, inom familjen och i umgänget människor emellan. Det ligger i tiden att var och en står på egna ben. Det är en utveckling som är enbart positiv och som vi alla är eniga om och vill slå vakt om i alla sammanhang.

Men när det gäller skattelagstiftningen har vi inte fullkomlig jämställdhet. Jag syftar då på beskattningen av makars B-inkomster. Enligt nuvarande skattelagstiftning skall, i fall där två makar sammanlever och båda har inkomst, var och en av makarna deklarerar för sin inkomst. Obligatorisk särbeskattning gäller för arbetsinkomster, s. k. A-inkomster. För övriga inkomster, s. k. B-inkomster, tillämpas däremot sambeskattnig. Till A-inkomst hänförs inkomst av tjänst, med undantag för periodiskt understöd, samt inkomst av jordbruksfastighet och rörelse, om den skattskyldige varit verksam i förvärvskällan i ej blott ringa omfattning. All annan inkomst räknas som B-inkomst, vilket innebär att till sådan hänförs inkomst av annan fastighet, inkomst av kapital, inkomst av tillfällig förvärvsverksamhet samt inkomst av jordbruksfastighet och rörelse, då inkomsten inte utgör A-inkomst. När makarnas B-inkomster enligt det jag anfört överstiger 2 000 kr. läggs B-inkomsten hos den av makarna som har den lägsta beskattningsbara A-inkomsten samman med den andra makens totala beskattningsbara inkomst, vilket medför att dessa B-inkomster drabbas av en betydligt högre beskattning än om makarna fick tillämpa särbeskattning av samtliga sina inkomster. Jag skall, herr talman, be att få anföra ett par exempel som bevisar riktigheten i detta.

Exempel på effekterna av makars beskattning till statlig taxering när en av makarna har normalt förekommande B-inkomst:

Nr 97

Onsdagen den
15 mars 1978

<i>Förutsättning</i>	
<i>Mannen</i>	
A-inkomst = beskattningsbar inkomst	60 000 kr.
<i>Hustrun</i>	
A-inkomst	5 000 kr.
B-inkomst	5 000 kr.
Beskattningsbar inkomst	10 000 kr.
<i>Sambeskattning</i>	
<i>Mannen</i>	
statlig skatt	
A-inkomst 60 000:–	9 800 kr.
<i>Hustrun</i>	
A-inkomst 5 000:–	100 kr.
B-inkomst 5 000:–	1 900 kr.
Summa	2 000 kr.
<i>Särbeskattning</i>	
<i>Mannen</i>	
A-inkomst	9 800 kr.
<i>Hustrun</i>	
A-inkomst	100 kr.
B-inkomst	100 kr.
Summa	200 kr.

*Särbeskattning av
makars B-inkomst
och förmögenhet*

Trots att hustruns B-inkomst endast utgör 5 000 kr. stiger den statliga skatten på B-inkomsten med 1 800 kr., eftersom den beskattas tillsammans med mannens A-inkomst.

Sedan har jag ett exempel på makars beskattning i samband med skilsmässa när domstol ej utdömt underhållsbidrag på grund av egen inkomst och förmögenhet.

<i>Förutsättning</i>	
<i>Mannen</i>	
A-inkomst = beskattningsbar inkomst	100 000 kr.
Förmögenhet	300 000 kr.
<i>Hustrun</i>	
A-inkomst	30 000 kr.
B-inkomst	50 000 kr.
Avgår allm. avdrag, grundavdrag och underskott	
	./ 52 000 kr.
Beskattningsbar inkomst	28 000 kr.
Förmögenhet	700 000 kr.

Makarna är skilda under året. De har levt tillsammans under ca halva året och sambeskattas alltså. Hustrun har ej blivit tilldömd underhåll på grund av

Onsdagen den
15 mars 1978

*Särbeskattning av
makars B-inkomst
och förmögenhet*

egen inkomst och förmögenhet.

Vid sambeskattnings blir hustruns skattesituation följande:

Statlig skatt	14 840 kr.
Kommunal skatt	6 815 kr.
Förmögenhetsskatt	10 238 kr.
	31 893 kr.

Det gör sammanlagt 31 893 kr.

Vid särbeskattning blir hustruns skattesituation:

Statlig skatt	1 100 kr.
Kommunal skatt	6 815 kr.
Förmögenhetsskatt	8 625 kr.

Det gör summa 16 540 kr.

Trots att makarna är skilda under året beskattas hustruns inkomster, vilka på grund av underskott utgör B-inkomst, tillsammans med mannens A-inkomst. Med anledning härav utgör hustruns statliga skatt vid sambeskattnings 13 740 kr. mer än vid särbeskattning, och hustruns totala skatt utgör 15 353 kr. mer vid sambeskattnings än vid särbeskattning.

Herr talman! Det här var ett par exempel på hur det med den nuvarande lagstiftningen förhåller sig när det gäller beskattning av makars B-inkomster. Jag anser att det är ett djupt orättvist system. Jag sade i början av mitt anförande att det ligger i tiden att varje människa skall stå på egna ben. Då är det också självklart att varje människa skall beskattas för sin egen inkomst utan inblandning av maken eller maken. Detta system verkar också i högsta grad hämmande på sparandet, som inte kan bli särskilt populärt, eftersom ränteinkomsterna hänförs till B-inkomster och ofta drabbas av 70-80 % beskattning. Att främja sparandet är i dag av högsta betydelse för vårt lands ekonomi, och det bör på allt sätt beaktas.

Herr talman! Min motion är avstyrkt. Jag har inget yrkande, men jag hoppas att få återkomma i denna fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 8 Föredrags

Justitieutskottets betänkande

1977/78:25 med anledning av propositionen 1976/77:104 om avskaffande av förvandlingsstraffet för böter m. m. jämte motioner.

Utskottets hemställan bifölles.

På förslag av talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

§ 9 Talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle konstitutionsutskottets betänkanden nr 25–28, finansutskottets betänkanden nr 14, 17 och 18, näringsutskottets betänkande nr 41 samt försvarsutskottets betänkanden nr 11, 9 och 10 i nu angiven ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden samt kulturutskottets betänkande nr 19 sättas sist.

§ 10 Kammaren åtskildes kl. 23.09.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert

Nr 97

Onsdagen den
15 mars 1978
